

Een automatische mitrailleur van 6,5 mM. (patent-SKODA.)

(Met Plaat I—VIII).

(Vervolg van No. 12 van den vorigen Jaargang, blz. 908.)

„Wanneer men hier te lande tot de aanschaffing van veldmitrailleurs wilde overgaan, welk stelsel zou dan de meeste aanbeveling verdienen?” heb ik mijzelf afgevraagd.

Als eerste voorwaarde moet gesteld worden dat de mitrailleur dezelfde munitie kunne verschieten als onze geweren en karabijnen M. '95. Nu geven wel is waar alle fabrikanten van automatische mitrailleurs op, dat hun stelsel bruikbaar is te maken voor elk kaliber en voor alle hedendaagsche munitie, doch wij vernamen nimmer dat een mitrailleur van 6,5 mM. was geconstrueerd en beproefd. De hooge gasdruk, welke bij dit kaliber optreedt, zou wel eens tot minder goede werking van het mechanisme aanleiding kunnen geven, is men geneigd à priori te veronderstellen.

Om zekerheid hieromtrent te verkrijgen wendde ik mij, in Juli 1898, tot de firma E. SKODA, met beleefd verzoek mij wel te willen aantoonen, dat haar patent ook voor onze munitie bruikbaar was. De firma antwoordde dat zij hiervan bij voorbaat overtuigd was, doch bood aan het te bewijzen door, zoodra dit met de drukte aan hare kriegstechnische Abtheilung zoude zijn overeen te brengen, een mitrailleur van 6,5 mM. te construeeren en in het vuur te beproeven. Van dat aanbod maakte ik gebruik om te trachten de groote voordeelen van den SKODA-mitrailleur (regelbare vuursnelheid, lichtheid, eenvoudigheid) te combineeren met die voordeelen, welke ik aan de andere automaten meende te moeten toekennen; t.w. de horizontale patronentoevoer en het weglaten van de waterafkoeling. Ik maakte de opmerking dat de laadtrechter op den SKODA-mitrailleur belangrijk uitstak en dus zeer trefbaar was, vooral wanneer de patroonhouder er op geplaatst is; daarom vermeende ik aan patronentoevoer in den geest van den NORDENFELT- of HOTCHKISS-automaat de voorkeur te moeten geven.

Het antwoord der firma SKODA luidde: „Einer Abänderung der Munitionszuführung kann ich nicht beistimmen, denn die von mir gebrachte „Ladeweise hat sich bisher ganz gut bewährt; hiegegen habe ich in „Erfahrung gebracht, dass bei Anwendung van Gurten häufige Störungen auftreten.

„Das Hervorragende des Patronentrichters kann meiner Ansicht nach kein Gebrauchshinderniss sein, denn dieser Trichter ist keiner grösseren Verletzung ausgesetzt als die übrigen Theile der Mitrailleuse.“

Meer succes had ik, althans aanvankelijk, met mijne poging om den lastigen watermantel kwijt te raken, door der firma SKODA de vraag te stellen, of de waterafkoeling niet kon vervangen worden door „Luftkühlung“, in welke richting te wijzen viel op de COLT- en HOTCHKISS-automaten. De firma SKODA toonde zich bereid dit vraagstuk aan een ernstig onderzoek te onderwerpen en heeft tot dat doel aanhoudende proeven genomen, welke geruimen tijd hebben vereischt . . . . .

Zonder het resultaat dier proeven af te wachten, werd inmiddels een automatische mitrailleur van 6,5 mM. geconstrueerd, door wijziging van de Oostenrijksche mitrailleur M. 1893, dus met waterafkoeling.

De loop van 6,5 mM. werd in de fabriek te Steyr gekocht, terwijl bij de firma G. ROHN, Munitionsfabrik, Wien, munitie werd verkregen, volkomen identiek met die, welke door deze firma aan het N.-I. Gouvernement wordt geleverd.

In October 1898 was de mitrailleur van 6,5 mM. niet alleen gereed, doch de goede werking van het mechanisme ook door schietproeven geconstateerd. Ter zake ontving ik de volgende mededeeling: „Die Mitrailleuse hat, streng genommen keinen Gewehr-, sondern nur Carabiner-, Lauf; der 6,5 mm.-Lauf kann einfach an Stelle des 8 mm.-Laufes treten. Die 6,5 mm.-Mitrailleuse zeigt gegenüber der 8 mm.-Mitrailleuse nur unbedeutende Abweichungen am Schloss, Patronenzubringer, Patronenrichter und an den Magazinen, welche eben die Verschiedenheit der 6,5 mm.- von den 8 mm.-Geschossen mit sich bringt“.

Op mijne vraag naar de uitkomsten der schietproeven vooral met betrekking tot de trefkans op verschillende afstanden, ten einde deze in De Militaire Spectator te kunnen publiceeren, luidde het antwoord:

„Die Schiessversuche mit der 6,5 mm.-Mitrailleuse erstreckten sich nur auf Ausprobiren der für die 6,5 mm.-Patronen eingerichteten Mitrailleuse in allen ihren Theilen und deren richtigem Zusammenarbeiten“ . . . . .

„Ballistische Angaben beim Präcisionsschiessen liegen bei der 8 mm.-Mitrailleuse in jeder Richtung genügend vor. Solche mit der 6,5 mm.-Mitrailleuse zu erschiessen, muss ich vorläufig dem Besteller selbst überlassen. Für die Publicationen muss daher auf die mit der 8 mm.-Mitrailleuse ermittelten Daten zurückgegriffen werden“.

In April jl. werd mij bericht: „Die Versuche mit Luftkühlung haben kein befriedigendes Resultat ergeben; es wird deshalb von der Luftkühlung Abstand genommen und auch bei der 6,5 mm.-Mitrailleuse die Wasserkühlung beibehalten“.

Daarop noodigde de firma SKODA mij uit een schietproef met den, op mijn initiatief, getransformeerden mitrailleur bij te wonen. Een mij in Augustus jl. verleend buitenlandsch verlof werd benut voor een bezoek aan de Gussstahlhütte E. SKODA te Pilsen.

Ik werd daar in de gelegenheid gesteld den mitrailleur zelf uiteen te nemen en in elkaar te zetten, waarbij mij de eenvoudigheid van het mechanisme opnieuw trof, terwijl ik een groot aantal schoten en uit den 8 mM.- en uit den 6,5 mM.-mitrailleur heb zien doen, met verschillende vuursnelheid, zonder de minste hapering.

De firma SKODA had er niets tegen dat ik de verkregen resultaten in De Militaire Spectator mededeelde en bood mij tot illustratie van een daaraan gewijd opstel eenige sprekende photographieën en een paar teekeningen betreffende de 8 mM.-Mitrailleuse aan, waarvan de bij dit artikel gevoegde platen II—XII reproducties zijn.

Ter verkrijging van een gemakkelijk overzicht van de hoofd- en onderdeelen van den mitrailleur heb ik Plaat I samengesteld, met behulp van figuren uit den atlas, behoorende bij den vroeger genoemden leercursus „Vuurmonden”.

Eene korte toelichting bij de op zichzelf duidelijke platen kan eene uitvoerige beschrijving vervangen.

Pl. II en III dienen tot vorming van een goed denkbeeld omtrent *de uitwendige gedaante* van den mitrailleur en de wijze waarop de patronentoevoer geschiedt (voor dezen laatste vergelijk Pl. I, fig. 2 en 3).

Op Pl. II is de *Selbstöler* te zien en op Pl. III, V en VI is aan den trekker de veiligheidsinrichting tegen ontijdig afvuren waar te nemen. De watermantel op Pl. II en III is niet die voor veldgebruik (zie hiervoor Pl. VII), daar hij voorzien is van een wateraanvoerbuis en afvoerbuis, welke inrichting voordeelen oplevert bij vaste opstellingen, daar waar waterleiding is aan te brengen of het gebruik van een handperspomp aan geen bezwaren onderhevig is. Ook het voetstuk op Pl. II en III is niet geschikt voor veldgebruik; het is een Pivotbüchse (freies Pivot), die gebezigd kan worden aan boord van schepen en bij ons op uitleggers of roeibootten, ter inundatiebewaking. Voor veldgebruik wordt aanbevolen de eenvoudige driepoot, die op Pl. VII is afgebeeld. Deze is zoo licht dat hij, desnoods met den mitrailleur, door één man kan worden gedragen of wel door de cavalerie op één paard kan worden meegevoerd. Op Pl. VIII zien wij den veldmitrailleur met toebehooren tot vervoer gereed.

Pl. IV geeft een perspectiefischen aanblik op het sluitstuk met de slotdeelen (patroontrekker uitgenomen), het steunstuk en den patroon-aanvoerder. De stand van sluitstuk en steunstuk is zoo gekozen, dat duidelijk wordt hoe het schot *niet* kan afgaan, als de loop niet volkomen gesloten is.

Pl. V en VI geven een juist beeld van *de invendige inrichting* van den mitrailleur en van de werking van het sluitmechanisme, de afvuur-inrichting en den rem.

Op Pl. V zien wij den mitrailleur geladen en op het punt om afgevuurd te worden; de haak van den patroontrekker bevindt zich vóór den rand van de patroon, die geheel in de kamer is geschoven (Men denke zich het slot nog gespannen, als op Pl. VI. Op Pl. V is de toestand

eenigszins gewrongen, om de slotdeelen beter te laten zien). Voor het afvuren van het 1^e schot (met de hand) is alleen noodig het slingergewicht met de hand naar achteren op te halen en daarna los te laten; de bek van den trekker zal daardoor met kracht tegen den staart der stang slaan; de neus van de stang verlaat de rust van den slaghamer, de slagveer kan zich ontspannen, de slaghamer treft de slagpin en deze dringt in het ontstekingsmiddel van de patroon; de slinger valt onder de werking der zwaartekracht een weinig terug (dit moment is, als men wil, op Pl. V afgebeeld).

De kogel wordt met groote snelheid door den loop gedreven. De huls zou door den druk op den bodem, naar achteren worden weggeslingerd, wanneer het sluitstuk niet door steunstuk en rem werd tegengehouden. Was de sluiting een onwrikbare, zooals bij onze geweren M. '95, dan zou de huls op haar plaats blijven, tot zij, door opening van den grendel met de hand, werd uitgetrokken en uitgeworpen. Bij de constructie van dezen automatischen mitrailleur is er voor gezorgd, dat de huls zich onder de werking van den gasdruk naar achteren beweegt, zoodra die gasdruk een zeker bedrag heeft bereikt en de kogel reeds op het punt is den loop te verlaten. ¹⁾

De patroontrekker dient hier dus niet, zooals bij het geweer, om de huls los te maken en uit te trekken, doch eenvoudig om de door den gasdruk uitgedreven huls in de goede richting tegen den hulzenvangter te brengen; voorts tot ontlading van een c. q. geladen, doch niet afgevuurden mitrailleur (exercitiepatronen). Wordt het steunstuk door den druk van het sluitstuk — als gevolg van den gasdruk tegen den bodem der huls — tot wijken, d.i. tot wenteling gebracht, dan zal de nok d_1 (Pl. 1, fig. 1) een druk uitoefenen op den staart van den slaghamer, tot de neus van de stang in de rust van den hamer grijpt, waardoor het slot gespannen is.

De hiel a van het sluitstuk treft de aanslagstift i_1 der afvuurinrichting, hetgeen tengevolge heeft dat het gewicht w naar achteren veel hooger wordt opgelicht, dan zijn meest voorwaartsche stand (bij het afvuren) mogelijk zou maken, wanneer alleen de zwaartekracht in het spel was. Middelerwijl is ook, door een nok, welke zich op de linkerszijde van het sluitstuk bevindt, het uitsteeksel n_2 van den patroonaanvoerderveer naar buiten geduwd, hetgeen het gevolg heeft, dat het bovenblad a zich naar binnen beweegt en de daarop liggende patroon achter den loop aanvoert (zie Pl. VI).

Bij de wenteling van het steunstuk is de weerstand van den rem

¹⁾ Dit is verkregen doordat steunstuk en sluitstuk elkaar met gebogen vlakken aanraken, terwijl de as der kromming bij gesloten stuk lager ligt dan de as d van het steunstuk, en door den weerstand van den rem naar behoefte te regelen. In fig. 4 van Pl. I is de wijze, waarop de terugstoot op het sluitstuk werkt, schematisch voorgesteld. Voor toelichting zie Mittheilungen über Gegenstände des Artillerie- und Geniewesens 1893, bladz. 879 en 880.

overwonnen en de remveer gespannen. Wanneer de terugloop is uitgeput, zal de remveer zich ontspannen en wordt dus het stuk automatisch gesloten, waarbij de achter den loop aangevoerde patroon wordt ingebracht en door een tweede op de linkerzijde van het sluitstuk aanwezige nok het uitsteeksel a_2 en daarmee de patroonaanvoerder naar buiten wordt geduwd.

Het afvuren geschiedt voor het eerste schot met de hand, doch verder automatisch, doordat de stift a s van het slingergewicht met kracht tegen de bufferbuis slaat, waarna het gewicht krachtig wordt teruggeslingerd, met het bekende gevolg dat de bek van den trekker tegen den staart van de stang slaat. Wil men schot voor schot vuren, dan moet het gewicht met de hand worden opgevangen en met het gewenschte tempo worden aangehouden en losgelaten. Ik heb mij te *Pilsen* kunnen overtuigen, dat een geoeffend werkman hierin eene zekere virtuositeit kan verkrijgen. Uit het voorafgegane zal duidelijk zijn, dat ook bij het vuren schot voor schot, het openen, laden en sluiten automatisch doorgaat; men houdt alleen het moment van afvuren in de hand; de vooruitgaande beweging van den slinger is geheel onafhankelijk van de snelheid, waarmee het door den gasdruk geopende stuk weer geladen en gesloten wordt.

Hier meen ik nog op een klein voordeel van den SKODA-mitrailleur boven de MAXIM- en de NORDENFELT-automaten te mogen wijzen. Bij laatstgenoemde moet de bedienende man, gedurende het automatisch vuur den trekker met de duimen steeds ingedrukt houden. Deze constructie beoogt het voordeel dat het automatisch vuur te allen tijden afgebroken kan worden, door de trekkerinrichting los te laten. Bij den SKODA-mitrailleur is, tijdens het automatisch vuur, geen enkele manipulatie aan den trekker noodig en wil men het stoppen, dan vangt men den slinger eenvoudig met de hand op, hetgeen mij practisch gebleken is, zeer goed uitvoerbaar te zijn.

Welke affuitage is voor den veldmitrailleur de meest doelmatige?

Onze persoonlijke meening hebben wij reeds in zooverre uitgesproken, dat wij ons een voorstander van zeer lichte affuitage hebben getoond, dus in geen geval radaffuiten, doch in hoofdzaak driepooten, of zoo iets als de Zwitsersche marsaffuit. ¹⁾

Deze onze meening vereischt toelichting.

Alvorens die te geven moeten wij het vraagstuk van de organisatie der mitrailleurafdeelingen onder de oogen zien; dit vraagstuk moet eerst tot klaarheid gebracht worden, waarbij blijken zal dat de wijze van affuitage er nauw mede samenhangt.

Zoo juist zegt CHRISTL, dat de vraag betreffende de organisatie en de uitrusting van mitrailleurafdeelingen in theorie wel beproven, doch niet beslist kan worden ²⁾ en voorts: „Doelmatige organisatie, organieke

¹⁾ Kriegstechnische Zeitschrift. I. Jahrgang, Heft 5, Tafel 10.

²⁾ Vertalingen en Overdrukken, Eerste Serie, No. VI, blz. 48.

„indeeling, wijze van vervoer en uitrusting der mitrailleur-afdeelingen „kunnen slechts door uitgebreide proeven worden bepaald”. 1)

Doch ook hier: eerst studeeren, dan probeeren!

Wij hebben ons daarom tot taak gesteld een overzicht te geven van de denkbeelden der ons bekende schrijvers over dit onderwerp, mitsgaders reeds bestaande organisatiën en zullen daarna trachten een eigen oordeel te vormen, onder voorbehoud dat de ervaring den doorslag moet geven. Beginnen wij met den 1ste Luit. CHRISTL.

Deze stelt als tactische eenheid voor — zoowel voor cavalerie- als voor infanteriegeschut — eene mitrailleursectie, ter sterkte van 1 officier, 10 manschappen, 17 paarden en 2 SKODA-mitrailleurs van 8 mM. Het geheele personeel is bereden. Per mitrailleur zijn dan beschikbaar 2 bedieningsmanschappen, waarvan er een den loop c.a., de ander het voetstuk, enz., aan den zadel meevoert, en 3 geleiders van munitiedraagpaarden, tevens munitie-aandragers en reserve-bedieningsmanschappen. Daar elk pakpaard 2000 patronen van 8 mM. in alle gangen kan vervoeren, zijn er op die wijze per loop 6000 schoten beschikbaar.

Het vraagstuk van de organieke indeeling formuleert CHRISTL als volgt: „In de legers van het vaste land is het brigade-verband zeer „onstandvastig en zou uitgemaakt moeten worden of de mitrailleurs in „gering aantal in de organisatie der troepenafdeelingen moeten worden „opgenomen, dan wel of zij in grooter aantal vereenigd, als zelfstandig „wapen een plaats in het divisie-verband moeten verkrijgen?”

Blijkbaar is deze schrijver een voorstander der indeeling van mitrailleursectiën 2) bij den Staf der Divisie. Hiervoor is zeker veel te zeggen, doch van de argumenten, die schrijver aanvoert, kan slechts het eerste deel 3) mijn bijval winnen; het overig deel 4) is m.i., zoo niet gezocht, dan toch weinig steekhoudend.

Doch C. heeft ook een open oog voor de indeeling der mitrailleursectiën bij de troepen zelve, waar hij toegeeft, dat een ruim veld voor de krachtige werkzaamheid der mitrailleurs geopend wordt in de detailgevechten der (cavalerie-?) regimenten en (infanterie-?) bataljons. 5)

De 1ste Luit. JHR ALTING VON GEUSAU 6) stelt voor mitrailleursectiën ter sterkte van 1 officier (S.-Ct.), 2 onderoffn (G.-Cn.), 4 korporaaals (St.-Cn.), 1 trompetter (ordonnans van den Ct.), 13 man, 32 paarden en 4 mitrailleurs van 6,5 mM. Het geheele personeel is bereden. De sectie wordt onderverdeeld in 2 groepen à 2 mitr. Van de 3 manschappen, die per mitrailleur beschikbaar zijn, geleidt er één het pakpaard, waarop de mitr. (boven en onderstel) wordt vervoerd en 2 geleiden elk een munitiedraagpaard.

1) Vertalingen en Overdrukken, Eerste Serie, No. VI, blz. 50.

2) Schr. geeft niet aan hoeveel sectiën per Divisie gewenscht zijn.

3) Vertalingen en Overdrukken, Eerste Serie, No. VI, blz. 49, alinea 1 en 2.

4) Als boven 3e, 4e en 5e alinea.

5) Als boven blz. 50, 1e alinea.

6) Militaire Gids, 1896, bladz. 126 en 127.

Daar elk pakpaard in alle gangen 3000 patronen van 6,5 mM. kan vervoeren en nog 500 patronen medegevoerd kunnen worden door den korporaal en de drie bij elken mitrailleur behoorende geleiders, beschikt men per loop al dadelijk over 6500 patronen.

Ook deze schrijver wil blijkbaar de mitrailleursectiën organiek ingedeeld zien bij den Staf der Divisie, althans voor oorlogstijd. Hij wenscht 4 à 5 sectiën per Divisie, vereenigd onder een kapitein, die in vreedstijd leider der oefeningen is en te velde, waar noodig, het commando over meerdere sectiën op zich neemt.

De Luitenant-Kolonel FREIHERR VON STIPSICZ geeft in het *Organ der militär-wissenschaftlichen Vereine* van 1897 ¹⁾ eene tactische studie getiteld: „*Mitrailleusen in der Eintheilung bei der Cavallerie*”. Schrijver toont zich een groot voorstander van de toevoeging van mitrailleurbatterijen aan de Cavalerie-Divisiën; het gebruik van den veldmitrailleur als infanteriegeschut valt buiten het kader zijner studie. Blijkbaar wil Schr. de mitrailleurbatterijen schoeien op de leest der Rijdende Artillerie. Een Artillerie-officier commandeert de mitrailleurbatterij, die uit 4 stukken bestaat, elk met 4 paarden bespannen en samengesteld uit voorwagen en veldaffuit, waarop het eigenlijke schietwapen. Het aantal bedieningsmanschappen wordt door Schr. evenmin als het kaliber aangegeven, zoodat geen juiste vergelijking met de beide vorige bronnen is te treffen. Wel wenscht hij eene bereden bediening, evenals bij de Rijdende Artillerie, dus onafhankelijk van de trekpaarden. Schr. is sterk gekant tegen de medevoering der mitrailleurs op pakpaarden. Hij noemt wel de voordeelen, aan het gebruik der voertuigen verbonden (grootte munitievoorraad, die medegenomen kan worden, het in batterij komen op de wijze der veldartillerie), doch niet de nadeelen (het zich in alles afteekenen als artillerie, grootere kwetsbaarheid, mindere bruikbaarheid op smalle wegen en in bergterrein). Z. i. moeten de mitrailleurbatterijen niet bij de op zichzelf staande brigades of regimenten worden ingedeeld, doch organiek behooren tot den Staf der Cavalerie-Divisie, terwijl zij administratief behooren tot, gerecruteerd worden uit en geoffend worden door de Rijdende Artillerie.

Wanneer Schr. zegt: „Sie in dieser Beziehung (in Ergänzungs- und „Mobilisierungsangelegenheiten) sowie mit Rücksicht auf ihre taktische „Ausbildung und Schulung an die Cavallerie zu verweisen, halte ich für „widernatürlich; sind sie doch — wie schon gesagt — viel mehr Artillerie „als Cavallerie. . .” heeft hij uitsluitend het beeld voor oogen van een vier-radig voertuig met 4 paarden bespannen en miskent hij, naar mijne bescheiden meening, de waarde der in Zwitserland in 1892 genomen proeven, ²⁾

¹⁾ Band LV, S. 73—92. In de Revue d'Artillerie van November 1897 vindt men een résumé van deze studie.

²⁾ Aanstonds komen wij terug op deze proeven, zooals zij zijn medegedeeld in het „Schweizerische Monatschrift für Offiziere aller Waffen. Vierter Jahrgang, No. 8. Kleinere Mittheilungen, S. 273.

waarop door zijn landgenoot CHRISTL reeds in 1893 werd gewezen. Voorloopig acht Schr. 1 mitrailleurbatterij per Cavalerie-Divisie voldoende, doch voegt er aan toe: „Wenn sich dann die neue Waffe — wie nicht „anders zu erwarten — bewährt, und das Vertrauen und die Sympathie „der Reiterei erwirbt, wird die Cavallerie selbst, in Erkenntnis des „Nutzens derselben, eine Vermehrung dieser Batterien verlangen”.

A. v. BOGUSLAWSKI stipt de vraag der organisatie en organieke in-deeling als volgt aan: „Die Frage der Organisation würde wohl am „besten durch die Formirung von Maxim-Gewehr-Abtheilungen, deren „Mannschaften aus den Truppentheilen selbst zu nehmen wären, und „der Zuteilung von zwei bis drei dieser Waffen an jedes Bataillon „und Kavallerie-Regiment gelöst werden. Ob man diese Abtheilungen „beim Ausrücken ins Feld oder im Bedürfnissfalle vor der Kriegshand- „lung in grösseren Verbänden zusammenziehen wollte, könnte eben- „falls bei den Manövern geprüft werden, würde indess wohl wahrschein- „lich meist von der besonderen Gestaltung der Dinge abhängen.”¹⁾

Wat de reeds bestaande organisatiën van veldmitrailleurafdeelingen betreft, hebben wij slechts uitvoerige gegevens kunnen vinden over die in Engeland²⁾ en die in Zwitserland³⁾. Wel verluiden berichten over in-deeling van veldmitrailleurs in Oostenrijk-Hongarije, Duitschland en Rusland, doch nadere gegevens omtrent de organisatie kwamen mij niet onder de oogen.⁴⁾

Engeland. a. In oorlogstijd beschikt *elke infanterie-brigade* over 1 sectie mitrailleurs van de volgende samenstelling. *Personeel*: 1 luitenant, 1 sergeant, 2 korporaa's, 9 soldaten en 6 paarden (of muilezels?). *Materieel*: 2 MAXIM-geweren op infanteriekarren, 1 munitiekar en 1 proviandkar. *Munitie-uitrusting*: 21.200 patronen, waarvan 8000 verdeeld over de 2 infanteriekarren en 13.200 in de munitiekar. *Bijzonderheden*: Elke infanteriekar wordt getrokken door 1 paard, dat aan de hand wordt geleid; de munitiekar en de proviandkar worden elk door 2 paarden getrokken. In vrede-tijd is de sectie voor onderhoud en oefening bij een bepaald bataljon der brigade ingedeeld.

b. Ook aan ieder, in oorlogstijd op te richten, *bataljon bereden infanterie*⁵⁾ wordt 1 sectie mitrailleurs toegevoegd. De samenstelling is eene andere dan bij de infanterie-brigades, t. w.: *Personeel*: 1 luitenant, 2 sergeanten of korporaa's, 15 soldaten en 21 paarden. *Materieel*: 2 MAXIM-geweren geplaatst op munitievoorwagens, 2 caissons en 1 proviandkar. *Munitie-uitrusting*: 42.200 patronen, waarvan 7000 in de beide voorwagens onder de mitrailleurs en 35.200 in de twee caissons. *Bijzonderheden*: De

¹⁾ Kriegstechnische Zeitschrift. I. Jahrgang. Achtes Heft, S. 342.

²⁾ Revue d'Artillerie, tome 51, page 385.

³⁾ Revue d'Artillerie, tome 53, page 89.

⁴⁾ Voor Oostenrijk en Rusland zie: Wiener Organ. Band LV, S. 80; voor Duitschland zie: Revue du Cercle militaire 1899, N°. 34.

⁵⁾ Vertalingen en Overdrukken. Vierde Serie, N°. III, bladz. 18 en 19.

bediening van elken mitrailleur bestaat ongerekend het bereden kader, uit 4 man, waarvan 2 bereden, terwijl er 2 op den voorwagen des mitrailleurs kunnen zitten; deze voorwagen wordt door 2 paarden getrokken, op één waarvan een stukrijder zit. De caissons zijn vierradige voertuigen elk met een bespanning van 4 paarden. De proviandkar is dezelfde als bij de infanterie-brigades onder *a* genoemd.

c. In oorlogstijd beschikt *iedere cavalerie-brigade* over 1 sectie mitrailleurs, wier samenstelling dezelfde is als bij de bereden infanterie, doch waarbij de munitie-uitrusting 1100 patronen minder bedraagt (vermoedelijk om daarvoor in de plaats enkele andere voorwerpen te kunnen medenemen?). Aan de brigade worden bovendien toegevoegd 2 compagnieën bereden infanterie, die de mitrailleursectie van hun bataljon medenemen en eene batterij rijdende artillerie.

d. Wordt in oorlogstijd eene *cavalerie-divisie* geformeerd, dan zal deze bestaan uit: 2 cavalerie-brigades, elk voorzien van hare mitrailleursectie, 1 bataljon bereden infanterie met 1 mitrailleursectie en 2 rijdende batterijen.

Zwitserland. De Zwitsersche regeering besloot den 15^{en} April 1898 tot de oprichting van 4 bereden mitrailleurcompagnieën en wel 1 per legerkorps, onder de bevelen gesteld van den commandant der cavalerie-brigade. Eene mitrailleur-compagnie bestaat uit 4 officieren, 68 minderen, 67 rijpaarden, 16 draagpaarden, 14 trekpaarden, 8 MAXIM-mitrailleurs, 4 munitiekarren, 1 proviand- en bagagekar, 1 smidswagen tevens veldkeuken. De munitie-uitrusting bedraagt 80.000 schoten. *Personeel a. der cavalerie:* 1 kapitein, 3 luitenants, 1 sergeant-majoor, 1 fourier, 4 sergeanten (waarvan 2 geweermakers), 10 korporaaals (waarvan 2 geweermakers), 1 trompetter, 2 hoefsmeden, 1 zadelmaker, 40 ruiters. Alleen de commandant heeft 2 paarden, de overige officieren en minderen hebben elk 1 paard. *b. der artillerie(trein):* 1 bereden onderofficier, 7 stukrijders met 14 trekpaarden. Van deze laatste zijn er 8 bestemd voor de 4 munitiekarren, 2 voor de proviand- en bagagekar en 4 voor den smidswagen. *Materieel.* Elke mitrailleur wordt met zijn affuit op 1 draagpaard vervoerd; de 8 overige draagpaarden vervoeren munitie. *Munitie-uitrusting.* Elk draagpaard is belast met 2000 patronen; elke munitiekar is bepakt met 8000 patronen. *Bijzonderheden.* Het personeel der cavalerie is in alle opzichten gelijk te stellen met gewone cavalerie, doch het doorloopt behalve de cavaleristische oefeningen nog een specialen cursus. Zoodra het personeel tot de landweer overgaat, wordt het bij gewone eskadrons ingedeeld. De draagpaarden zijn oudere beschikbare cavaleriepaarden, of worden zoo noodig gehuurd.

(Slot volgt.)

Prins Frederik der Nederlanden en zijn tijd.

DOOR

F. DE BAS,

Kolonel der Huzaren.

Met portretten, platen en kaarten. XXV^{ste}—XXVIII^{ste} Afl levering.
Schiedam, 1899. K. A. M. ROELANTS.

Nog eenige maanden, en het zal vijf-en-tachtig jaren zijn geleden dat, in het zuiden van het toen kort te voren opgerichte Koninkrijk der Nederlanden, de voornaamste bedrijven werden afgespeeld van het grootsche drama, dat met den hernieuwden val van Keizer NAPOLEON I eindigde.

De strijd in de velden van Quatre-Bras, Ligny en Waterloo werd reeds menigmaal in openbare geschriften geschilderd. Tal van schrijvers, waaronder van grooten naam, hebben het toenmaals voorgevallene te boek gesteld; de krijgsbedrijven en hunne voorbereiding zijn van alle kanten gezien en aan critiek onderworpen, en er is voorzeker bijna geen Europeesche taal aan te wijzen, waarin de veldtocht van 1815 niet werd beschreven.

In weerwil daarvan, en hoewel sedert 1815 een groot aantal jaren is verlopen, blijft toch elke nieuwe, degelijke studie, welke over dat tijdperk der krijgsgeschiedenis het licht ziet, de aandacht trekken. Dit kan geen verwondering baren wanneer men in aanmerking neemt, dat de veldtocht van 1815 de laatste en in haar gevolgen voorzeker wel de belangrijkste was, waarin de grootste veldheer dezer eeuw de hoofdrol heeft vervuld. Wanneer men daarbij bedenkt, dat wel is waar verschillende belangrijke bijzonderheden uit den toen gevoerden strijd, die over het lot van verschillende volken heeft beslist en waaraan de legers van onderscheidene Staten deelnamen, in de laatste jaren opgehelderd zijn geworden, doch dat het nog altijd niet gelukt is, het juiste verloop van alle gebeurtenissen uit die dagen onomstootelijk vast te stellen, omdat de daarvoor noodige gegevens of ontbraken, of niet met onpartijdigheid en eerlijkheid werden gebruikt, dan ligt het voor de hand dat een nieuw werk over den meergenoemden veldtocht met groote belangstelling wordt ontvangen.

Zijn wij goed ingelicht dan zal binnen korten tijd eene, onder toezicht van den Chef van den Generalen Staf, door den Kolonel WÜPPERMANN bewerkte studie over den veldtocht van 1815 het licht zien. Uit den aard der zaak zal dat werk in de eerste plaats bestemd zijn voor hen,

die de krijgsbedrijven van dien tijd in alle bijzonderheden, uit een militair oogpunt, in oorzaken en gevolgen willen bestudeeren. Gegrond o. a. op de officiële gegevens, welke voor een dergelijken arbeid ook in onze archieven voorhanden zijn, en terwijl de schrijver de beschikking heeft gehad over den inhoud der documenten en bescheiden, aanwezig in de Engelsche archieven, — waaronder het huis-archief van den tegenwoordigen Hertog van WELLINGTON —, lijdt het geen twijfel of het werk van Kolonel WÜPPERMANN, dat derhalve de officiële Nederlandsche geschiedenis van den bedoelden veldtocht zal bevatten, zal door velen met bijzondere belangstelling worden ter hand genomen en met de meeste aandacht worden bestudeerd.

Aan die officiële beschrijving van den veldtocht van 1815 is intusschen — voor zooverre betreft de krijgsgesbeurtenissen tot en met den slag van Waterloo — eene andere voorafgegaan, welke wel is waar niet uitsluitend als krijgskundig verhaal is te beschouwen en derhalve niet in het bijzonder voor den militair is geschreven, doch die, zoowel door de wijze waarop de schrijver zich van zijne taak heeft gekwetend, als door de omstandigheid dat hem daarbij verschillende bronnen ten dienste stonden, waaruit ook de Kolonel WÜPPERMANN heeft kunnen putten, in hooge mate verdient in ruimen kring te worden gelezen en overwogen. Wij hebben hierbij het oog op de XXV—XXVIII^{ste} aflevering van het werk *Prins Frederik der Nederlanden en zijn tijd* door F. DE BAS, Kolonel der Huzaren, en wel meer bepaald op de eerste drie hoofddeelen van het Vierde Boek van genoemd werk.

De waarde van vorige afleveringen van het werk van Kolonel DE BAS is, naar onze meening, niet altijd begrepen. De strekking van dien omvangrijken arbeid is geenszins alleen een levensbeschrijving te geven van Prins FREDERIK der Nederlanden, maar tevens, zooals trouwens de titel aangeeft, een beeld te geven van den tijd waarin de Prins leefde. Het is te meer te betreuren dat dit laatste wel eens over het hoofd wordt gezien, omdat de Kolonel DE BAS voor de eigenlijke geschiedenis, welke in zijn werk is opgenomen, de beschikking heeft gehad over bronnen, welke tot dusverre door niemand werden geraadpleegd of benut. Wij zijn dan ook overtuigd, dat, wanneer het werk zal zijn voltooid, daarmede een geheel zal zijn verkregen dat, zoowel voor de kennis van de politieke als van de militaire geschiedenis van Nederland, van het laatst der vorige en het grootste gedeelte der negentiende eeuw, van het hoogste belang is te achten.

Zooals wij reeds mededeelden, werd de veldtocht van 1815 door den Kolonel DE BAS beschreven in het Vierde Boek van zijn werk. Dit boek is, voor zooveel betreft het gedeelte, waaromtrent wij hieronder eenige mededeelingen wenschen te doen, gesplitst in drie hoofddeelen, getiteld: *De mobiele armee, Quatre-Bras, Waterloo*. In het eerste deel schetst de schrijver de toestanden in de Zuidelijke Nederlanden op het oogenblik van NAPOLEON's terugkeer van Elba en gedurende den tijd, die tot 18 Juni verliep. Bij de aanduiding van de kantonneering der troepen wordt

niet verzuimd te wijzen op de aan de dislocatie verbonden eigenaardigheden en gebreken. De verhoudingen tusschen de verschillende aanvoerders worden duidelijk in het licht gesteld; de werkzaamheid zoowel van den Prins van ORANJE als van zijn broeder Prins FREDERIK worden beschreven op een wijze, welke geen twijfel overlaat omtrent den ernst en den ijver der vorsten bij het vervullen van de hun opgedragen taak; en omtrent hunne pogingen om de belangen van het land te behartigen ende waarde der aan hunne zorg toevertrouwde strijdmiddelen te verhoogen.

De lezer vindt gelegenheid een blik te slaan in de stafkwartieren van de beide Prinsen, en zich een denkbeeld te vormen van de wijze waarop de uit Frankrijk ontvloden Koning LODEWIJK XVIII te Gent zijne dagen van ballingschap doorbracht.

Tusschen deze onderwerpen zijn, telkens waar de plaats en de tijd der handeling zich daartoe het meest eigenden, de plannen ingevlochten welke, zoowel door den Prins van ORANJE als meer in het bijzonder door den Hertog van WELLINGTON werden ontworpen, of zich vormden en wijzigden, naarmate de uit Frankrijk komende berichten over 's Keizers leger daartoe aanleiding gaven. Reeds in dit gedeelte wordt in het licht gesteld hoe de Hertog, eigenlijk van den beginne af, in dwaling verkeerde omtrent de bedoelingen van NAPOLEON, een dwaling waarin WELLINGTON bleef volharden en die, zonder het krachtig initiatief van den Prins van ORANJE en van Nederlandsche generaals, met nagenoeg volkomen zekerheid aan den Franschen Keizer de overwinning zou hebben bezorgd.

Zeer duidelijk blijkt dit uit het tweede gedeelte, getiteld *Quatre-Bras*. Na het aanvalsplan van NAPOLEON en den opmarsch van het Fransche leger te hebben geschetst, waarbij in het oog valt hoezeer de Keizer wist gebruik te maken van de fouten in de dislocatie van de legers der bondgenooten, toont de Kolonel DE BAS op o. i. overtuigende wijze aan, dat de strategische doorbreking van die legers te Quatre-Bras, door NAPOLEON beoogd, zou zijn gelukt, wanneer door den Nederlandschen Chef van den Generalen Staf en door de Nederlandsche onderbevelhebbers, de van den Hertog van WELLINGTON ontvangen bevelen waren opgevolgd. Onder aanhaling van de origineele orders, correspondentiën en bevelen wordt helder uiteengezet welk een zware verantwoordelijkheid, vooral de generaals DE CONSTANT en DE PERPONCHER op zich laadden, door die bevelen niet op te volgen; maar tevens wordt daarmede aangetoond, welk overwegend aandeel in het behoud van Quatre-Bras door de troepen der bondgenooten, op rekening komt van de genoemde opperofficieren.

Het gevecht bij Frasnes, de strijd bij Quatre-Bras, alsmede die bij Ligny worden door den Kolonel DE BAS in levendige kleuren en, voor zoover wij kunnen nagaan, tevens met de grootste getrouwheid geschilderd. Zonder dat iets tekort wordt gedaan aan de standvastigheid en aan de dapperheid van andere troepen, komt daardoor het roemrijk gedrag, dat de Nederlandsche krijgers zoowel bij Frasnes als bij den Vier-sprong aan den dag hebben gelegd, goed uit, en blijkt dat de hun later

in woord en beeld gebrachte hulde alleszins verdiend mag worden genoemd.

Bij de bewerking van het derde gedeelte van den veldtocht van 1815, getiteld *Waterloo*, stond de Kolonel DE BAS, naar onze meening, voor eene zeer moeilijke taak, waarvan hij zich echter — wij voegen er dit dadelijk bij — o. i. uitnemend heeft gekweten. Het moeilijke is vooral daarin gelegen dat de schrijver een zooveel mogelijk juist en ook voor niet-militairen duidelijk beeld moest geven van het verloop van een strijd, die 7 à 8 uren duurde, op een zeer beperkte ruimte door een groot aantal troepen werd gestreden, waarbij dan eens de eene, dan weder de andere partij de bovenhand scheen te zullen behouden, en die ook door het karakter, dat de worsteling droeg, in de werkelijkheid natuurlijk iets zeer verwards te aanschouwen heeft gegeven.

Wij herhalen, o. i. is de Kolonel DE BAS, ook bij dit gedeelte van zijn werk, uitnemend geslaagd. De schildering is zoo gemakkelijk te volgen, dank zij ook de toevoeging aan het werk van talrijke, sprekende schetsen en kaarten, — waaronder het keurige vogelvlucht perspectief van het slagveld met de opstelling van alle troepen, als plan V, een eerste plaats inneemt —, dat ongetwijfeld ook de lezer, die van de militaire wetenschap geen bijzondere studie maakt, een begrijpelijke voorstelling ontvangt van hetgeen voorgevallen is. Uit den aard der zaak zou een gewoon verhaal van den strijd, in al zijne schakeeringen, eene inspannende en vermoeiende lectuur vormen, welke men zich intusschen bij de bestudeering der krijgsgeschiedenis dient te getroosten. Voor een meer uitgebreiden kring van lezers schrijvende, heeft de Kolonel DE BAS zijn verhaal hier en daar afgebroken met mededeelingen van bijzonderheden omtrent personen of zaken, dan wel met opmerkingen, welke wel niet van overwegende beteekenis zijn te achten, doch die het te waardeeren gevolg hebben dat de geest van den lezer niet steeds ingespannen behoeft te blijven.

Het is alleszins verklaarbaar dat de schrijver vooral het licht laat vallen op de verrichtingen van de Nederlandsche troepen, en met bewijzen staaft dat zij, tijdens den slag, zich niet alleen door hun gedrag hebben onderscheiden, maar ook ten slotte de beslissing aanbrachten door het doen wijken van de Fransche Garde.

Ten aanzien van het door Prins FREDERIK aangevoerde legerkorps, hetwelk bij Hal stond, toont de Kolonel DE BAS aan dat genoemde Prins, wien wel eens direct of indirect verweten werd dat hij verzuimde met zijne troepen uit eigen beweging naar het slagveld op te rukken, van den Hertog van WELLINGTON stelligen last had gekregen, te Hal te blijven, en dat de opstelling van het korps aldaar volkomen strookte met het, ook door den schrijver gelaakte defensie-plan van den Hertog. Dat WELLINGTON het korps niet ontbood, toen hij het den 18den Juni zoo hoog noodig had, wijt de Kolonel DE BAS daaraan dat de Engelsche opperbevelhebber „tenzij hij het ook nu nog noodig oordeelde zijn „rechtverleugel bij Hal te dekken, Brussel van die zijde tegen een ver- „rassing te vrijwaren — een onderstelling waarvoor zelfs een leek in

„de krijgskunst de schouders mag ophalen — de ruim 18.000 man van „Prins FREDERIK bij Hal eenvoudig vergeten heeft”. Wij gelooven dat voor die meening veel te zeggen is. Zeker is het althans dat het tot dusverre niemand is gelukt — ook niet aan WELLINGTON zelve — het niet ontbieden van dat korps naar Waterloo op goede gronden te rechtvaardigen.

Het slot van dit gedeelte van het Vierde Boek draagt tot opschrift *Miskennis en hulde*. De inhoud daarvan is hoogst belangrijk, niet alleen door de menigvuldige daarin voorkomende bewijzen en getuigenissen, waaruit overtuigend blijkt welk roemrijk aandeel in de overwinning aan het Nederlandsche leger toekomt, doch vooral omdat daarin op onmiskenbaar juiste wijze wordt aangetoond, hoezeer door Engelsche schrijvers, tot zelfs in onzen tijd, geheel ten onrechte, en terwijl zij beter konden weten, gesmaald is op de verrichtingen van de Nederlandsche troepen.

Het is bekend hoe de toenmalige Kapitein KNOOP, in 1845, SIBORNE'S *History of the war in France and Belgium in 1815*, onder handen heeft genomen, en het onwaardige van zulk een geschrijf heeft doen uitkomen.

In het werk van Kolonel DE BAS nu treffen wij de redenen aan, waarom toen niet van Nederlandschen kant op nog meer afdoende, zelfs officiële wijze tegen SIBORNE'S lasterlijke aantijgingen werd opgekomen. Die eerst nu bekend geworden redenen eerbiedigende, blijven wij het toch betreuren, dat SIBORNE'S werk niet terstond is beantwoord in den geest als waartoe aanvankelijk het voornemen bestond. Nu dit niet geschiedde, nu zelfs de tegenwoordige opperbevelhebber van het Engelsche leger, Lord WOLSELEY, in zijn *Decline and Fall of Napoleon*, aan de Nederlandsche troepen van 1815 geen recht doet wedervaren, moeten wij er den Kolonel DE BAS des te meer erkentelijk voor zijn, dat hij krachtig en waardig, en met een beroep op officiële documenten, opkomt voor de eer van het Nederlandsche leger van die dagen.

Het ligt voor de hand dat de schrijver daarbij niet mocht zwijgen over het algemeen beleid door den Hertog van WELLINGTON in den veldtocht van 1815 betoond. Van verschillende zijden, waaronder van krijgskundigen van den eersten rang, is op dat beleid zeer veel aangemerkt, en betoogd, dat de goede afloop van den toen gevoerden strijd geenszins aan het doelmatig strategisch handelen van den Hertog kan worden toegeschreven, doch veel meer aan omstandigheden onafhankelijk van den Engelschen opperbevelhebber. Wij gelooven, dat zulk een oordeel niet voor afdoende wederlegging vatbaar is. Zonder eenigermate tekort te doen aan het veldheerstalent, dat WELLINGTON bij vroegere oorlogen bleek te bezitten, kan worden beweerd dat de Hertog in 1815 den toestand niet goed inzag, en dat de door hem bevochten zegepraal, zooals de Kolonel DE BAS schrijft, „in de oogen van hemzelf, geenszins „de bekroning van eigen strategisch overleg of van juiste berekening „kon zijn, maar zeker zijn stoutste verwachtingen had overtroffen”.

Wij besluiten hiermede onze beschouwingen over het werk van den Kolonel DE BAS, in het vertrouwen dat het voorafgaande voor hen, die

dat geschrift nog niet onder de oogen kregen, eene aanleiding moge zijn om het ter hand te nemen en aandachtig te lezen. Ongetwijfeld zou de kring van lezers aanmerkelijk worden uitgebreid, wanneer het Vierde Boek van *Prins Frederik en zijn tijd* als afzonderlijke uitgave het licht kon zien. Zouden wij zulk eene uitgave in het algemeen van harte toejuichen, in het bijzonder zouden wij ons daarin verheugen met het oog op de kans, dat alsdan van dat Boek eene vertaling in het Fransch of in het Engelsch zou verschijnen. De arbeid van den schrijver zou eerst dan van internationale beteekenis worden, en ook voor het buitenland al het nut kunnen afwerpen, dat er in ligt opgesloten.

Sn.

Eenige mededeelingen omtrent China's land- en zeemacht. ¹⁾

De verbrokkeling van China is voornamelijk een gevolg van de omstandigheid, dat het niet in staat is de onophoudelijke onlusten, die bijna het geheele rijk teisteren en leven en goed der vreemdelingen bedreigen, met kracht te bedwingen. De jammerlijke staat, waarin China's leger en vloot verkeerden, is zoo samengeweven met den inwendigen politieken toestand en het geldelijk en administratief wanbeheer, dat deze omstandigheden niet met stilzwijgen kunnen worden voorbijgegaan, wanneer de strijdmacht van het Chineesche keizerrijk wordt besproken. Dat een land — hetwelk volstrekt niet als gedegenereerd kan worden beschouwd — met ruim 357 millioen inwoners, lijdelijk moet aanzien, dat de groote Europeesche mogendheden zich van de beste stukken meester maken, is eenig in de geschiedenis.

¹⁾ Voor zooveel noodig, wordt het navolgende in herinnering gebracht :
Het Chineesche keizerrijk bestaat uit:

- a. Eigenlijk China, verdeeld in 18 provincies, te zamen zoo groot als half Europa, 7 maal grooter dan Frankrijk en 17 maal grooter dan Engeland; de grootste provincie is Sz'-tsjwan, 218,534 vierk. mijlen met 45½ millioen inwoners, en de kleinste provincie Tsjé-kiang, 36,681 vierk. mijlen met 11,800,000 inwoners;
- b. de landen buiten Eigenlijk China als: Mantsjoerije, Mongolië, I-li, Tibet, en Kashgaria of Chineesch Turkestan; en
- c. de eilanden Tsjoe-nan, Hai-nan en tal van zeer kleine (Formosa en de daarbij gelegen Pescadores-groep, zijn bij het vredesverdrag van Sjimonoeki aan Japan afgestaan).

	vierk. mijlen	inwoners
Eigenlijk China	1,519,704	343,250,000
Landen buiten Eigenlijk China.....	2,745,580	12,000,000
De eilanden.....	13,166	2,000,000
Totaal.....	4,278,450	357,250,000

Het kleinste administratief onderdeel van een provincie is een hsien (= district), bestuurd door den Tsjj-hsien; een groep van districten vormt een Foe (= departement), aan wiens hoofd staat de Tsjj-foe; de plaats waar de zetel is van een departementaal bestuur is een z.g.n. „Foe-stad”, b.v. Hang-tsjou-foe. Een groep van departementen vormt een circuit onder een Tao-tai. Is de Tsjj-foe de hoogste ambtenaar, uitsluitend met Chineesche aangelegenheden belast, de Tao-tai is de man, die voeling houdt met de vreemdelingen en alle zaken behandelt, die niet tot het territoriaal administratief beheer behooren.

Na de departementen volgt in het administratief systeem: de provincie, waar-

In hare „Lettres sur la politique extérieure” (Nouvelle Revue, février 5 1899) is de bekende Mme JULIETTE ADAM (JULIETTE LAMBER) niet best te spreken over Engeland's koloniale politiek in het algemeen — en over Lord BERESFORD in het bijzonder. Immers, zij schrijft..... „nog overblijft en verdoofd door het geschreeuw der Engelschen, geloofden wij, dat de booze bui voorbij was. Intusschen zette Lord BERESFORD zijn tocht voort, zonder zich aan iets te storen, en maakte koortsachtige haast zich van de Jang-tse-kiang vallei meester te maken. Dank zij de hulp van de hooge Chineesche militaire autoriteiten, kon hij alle forten inspecteeren en, voor die rivier, de beschermende punten aanwijzen, die straks in Engelsche handen zullen zijn. Meteen zaait Lord BERESFORD in Zuidelijk China de kiemen der omwenteling, omdat de ontbinding van dat rijk voor de vestiging van Engeland's heerschappij bevorderlijk is.”

In hoeverre deze zwartgallige beschouwing al dan niet is overdreven, moet hier buiten bespreking blijven; zeker is het, dat de Engelsche en Fransche belangen — om van de Russische niet te spreken — in China scherp tegenover elkander staan en Frankrijk's koloniale politiek in het Hemelsche Rijk allesbehalve door Engeland wordt begunstigd. Wenscht Frankrijk, dat voor de economische exploitatie van China, het stelsel der interessensfeeren wordt toegepast; Engeland en de meerderheid der gezaghebbende kooplieden in China, strijden voor dat van den vrijen handel of de z. g. n. Open-Deurpolitiek, wier doel is: China als staatkundige eenheid intact te houden en het Chineesche binnenland open te stellen en te houden voor den internationalen ondernemingsgeest.

De zeer groote belangen, aan de ontwikkeling van Engeland's handel in China verbonden, deed de Associated Chambers of Commerce of Great Britain, te Londen — het machtige lichaam, dat voor de belangen van

van Eigenlijk China er sedert eeuwen 18 telt. Aan het hoofd van iedere provincie staat een gouverneur of Foe-tai, wiens werkkring in een paar woorden kan worden omschreven: vrède bewaren en voor het binnenkomen der belasting zorgen. Behalve deze ambtenaren, is er nog de Tsung-tu of Chitu (= gouverneur-generaal), bij de vreemdelingen als „onderkoning” bekend, een woord, waarvoor in het Chineesch geen gelijkwaardige beteekenis bestaat. In den regel is een onderkoning met het opperbestuur over 2 provincies belast; Tsj'i-li en Sz'-tsjwan hebben ieder één, en in sommige provincies, zooals b.v. Sjan-toeng, is de gouverneur de hoogste burgerlijke autoriteit; daar is dus geen onderkoning. Van de onderkoningen zijn de meest bekenden: die, van Tsj'i-li; van Kiang-nan (Kiang-soe, Ngan-Hwéi, en Kiang-si) te Nan-king; de onderkoning van Hou-Kwang of Liang-Hou (Ho-nan en Hoe-péi, te zamen aangeduid onder den naam van Liang-Hoe d. i. „de twee meer-provincies”) wiens zetel is Woe-tsjang aan de Jang-tse-kiang (kiang = rivier); die, van Min-Chê (verkorting voor de provincies Fo-kien en Tsjé-kiang) te Foe-tsjou; de onderkoning van Liang-Kwang (de twee Kwangs: Kwang-toeng en Kwang-si), te Kanton; die, van Jun-kwei (Jun-nan en Kwei-tsjou) te Jun-nan-foe en de onderkoning te Siang-foe van Sjen-kan (Sjen-si en Kan-soe).

(Voor de Chineesche aardrijkskundige namen is, zooveel mogelijk, gevolgd: Bos' „Schoolatlas der geheele aarde”, 14e druk 1899.)

den Engelschen handel en de nijverheid waakt, besluiten, op 1 Augustus 1898 den Engelschen vice-admiraal, Lord CHARLES BERESFORD, uit te noodigen, of hij o.m. een onderzoek wilde instellen, in hoever het Chineesch civiel en militair bestuur in staat was voldoende bescherming te verleen aan handelsondernemingen, die door Engelsche onderdanen in het Hemelsche Rijk op touw zouden worden gezet.

De voorzitter der A. C., Sir STAFFORD NORTHCOTE, was omtrent dit punt niet gerust, en toch was het noodig daaromtrent zekerheid te verkrijgen voor hen, die hun kapitaal in dergelijke ondernemingen staken. Deze wetenschap was daarom van zooveel belang, omdat in China rijke bronnen van welvaart tot exploitatie zijn te brengen. Niet alleen Engeland, maar alle handeldrijvende naties hadden er belang bij over deze aangelegenheid, door een daartoe alleszins bevoegd persoon, uitvoerig te worden ingelicht. Stelde de A. C. er hoogen prijs op de inlichtingen uit een niet officieele bron te bekomen, aan den anderen kant meende zij een onderzoek te moeten opdragen aan iemand, wiens uitgebreide kennis, maatschappelijke positie en relatien konden doen verwachten, dat hem, door de daartoe bevoegde autoriteiten, alle gegevens zouden worden verstrekt, die voor zijn onderzoek noodig waren, en, om tevens in staat te zijn de militaire zijde van het vraagstuk met kennis van zaken te kunnen beoordeelen, werd aan een invloedrijk officier der land- of zeemacht de voorkeur gegeven.

In het kort hebben wij hier de opdracht vermeld, die door Lord B. werd aanvaard. Niettegenstaande zijn zending van particulieren aard was, bewijzen de hiervoren aangehaalde zinsneden uit JULIETTE ADAM'S brief, hoe BERESFORD'S missie in Europa, en vooral in Frankrijk, de aandacht trok en men het gewicht daarvan niet onderschatte.

Lord B. heeft zijn „tocht” volbracht, en hetgeen hij, tijdens zijn reis in China, heeft gezien en in Engeland's belang verricht, medegedeeld in een zeer uitgebreid en hoogst belangrijk rapport, hetwelk voor den handel groote waarde bezit.

Gaarne gebruik makende van de in dit tijdschrift welwillend verleende plaatsruimte, is vermeend, dat hetgeen Lord B. en anderen omtrent China's weermiddelen zeggen, belangrijk genoeg is, om, in beknopte vorm, onder de aandacht van de lezers van de(n) „Militaire Spectator” te worden gebracht.

Wenscht de belangstellende lezer uitvoeriger te worden ingelicht over het onderwerp, aan het hoofd dezer regels geplaatst — en hetgeen er verder mede in verband staat —, dan raadplege hij onderstaande werken en geschriften, waaraan de mededeelingen hoofdzakelijk zijn ontleend.

De verslagen van het Consulaat der Nederlanden te Sjang-hai door den Consul der Nederlanden, aldaar, E. D. VAN WALREE (*Consulaire Verslagen en Berichten* dd. 27 October 1898, N. 43; 29 Juni 1899, No. 26; en 7 September 1899, N. 36).

Lord CHARLES BERESFORD. *The Break-up of China*. 1899.

A. R. COLQUHOUN. *China in transformation*. 1898.

- ARCHIBALD LITTLE. *Intimate China*. 1899.
 CHARLES J. H. HALCOMBE. *The mystic flowery Land*. 1899.
 M. VON BRANDT. *Die Zukunft Ostasiens*. 1895.
 F. DE BRAY. *Entreprises en Chine (Bulletin de la Société d'Etudes coloniales)*. 1899, N. 132).
 J. B. STEENACKERS. (*Missionnaire de Scheut*). *La situation en Chine*. (Id.)

Den 30^{en} September 1898 kwam Lord B. te Hongkong ¹⁾ en verliet Sjjang-hai den 9^{en} Januari 1899. Gedurende dien tijd bezocht hij in China alle plaatsen waar zich Engelschen ophielden, en daar, waar Engelsche Kamers van Koophandel waren gevestigd, werden vergaderingen belegd, om de handelsbelangen te bespreken. Zijn eerste bezoek gold Peking (16 October), waar het gerucht liep, dat hij door het Britsche gouvernement met een officieele zending was belast. Aan de verschillende buitenlandsche gezanten verzekerde hij het tegendeel en legde het doel van zijn reis bloot.

Eenige dagen later maakte Lord B. zijn opwachting bij Prins CHING, de voorzitter van het Tsung-li-Yamen (Departement van Buitenlandsche zaken), die hem zeer vriendschappelijk ontving. Tijdens het onderhoud, waarbij alle leden van het Tsung-li-Yamen en andere grootwaardigheidsbekleeders tegenwoordig waren, betoogde Lord B. van hoeveel belang het voor Engeland was, wiens aandeel in den geheelen internationalen handelsomzet in China 64% bedroeg, dat China in staat zou zijn den handel, in het algemeen, te beschermen, en het, om die reden, dringend noodig was, dat het Chineesche leger goed werd geoefend en gereorga-

¹⁾ Kort voor zijn aankomst te Hongkong, had de z.g. n. paleisrevolutie plaats gehad. De aanleiding en de gevolgen van deze gebeurtenis, waarbij Engeland indirect mede ten zeerste was gemoeid, zij hier met een enkel woord in herinnering gebracht. Onder leiding van KANG IJU WEI, een zeer intelligent en ontwikkeld man, hadden eenige voorname jonge lieden zich tot een hervormingspartij vereenigd, wier doel was de Westersche ideeën in China ingang te doen vinden, omdat, wanneer China niet zelf de handen aan den ploeg sloeg, het onmachtig keizerrijk door de vreemde mogendheden nog verder zou worden verbrokkeld en vernederd. Zij rekenden op Engeland's steun voornamelijk: 1°. wijl dit, meer dan eenige andere natie, in hun land bekend was, en 2°. de handel van Engeland op China uitgebreider was, dan die van een der overige Europeesche staten en daarom Engeland's belang meebracht, hen te steunen. Inderdaad gelukte het de hervormingspartij den jeugdigen Keizer KOUANG-SOU voor hunne inzichten te winnen en hem over te halen het oude raderwerk van bestuur buiten werking te stellen en zelf de teugels der regeering in handen te nemen.

Van 13 Juni af tot 15 September 1898, werden 25 decreten van ver strekkende gevolgen uitgevaardigd. De voornaamste waren: wijziging in de staats-examens voor den ambtelijken dienst in liberalen zin; instelling van een officieel dagblad, aanmoediging van de pers; het recht, om zich rechtstreeks met verzoeken tot den troon te wenden; de kloosters voor openbare scholen in te richten; het aanmoedigen der studiën in de Westersche wetenschappen en,

niseerd, en eindelijk gebroken werd met het systeem van het in stand houden der van elkander onafhankelijke en geheel zelfstandige provinciale legers. Juist aan den slechten toestand van leger en politie was het te wijten, dat zoovele missionarissen en andere personen waren vermoord en eigendommen verwoest. Had China slechts $\frac{1}{10}$ gedeelte der schadeloosstellingen, welke voor deze misdrijven zijn betaald, besteed aan de verbetering van het leger, dan zou het rijk nu kunnen beschikken over een legermacht van 200.000 of 300.000 man, zonder dat de bevolking daarvoor extra belasting had behoeven te betalen, en moord en plunderpartijen waren achterwege gebleven. Prins CHING geloofde echter niet, dat het zoo gemakkelijk zou gaan met de overoude instelling der provinciale legers te breken, doch Lord B. wees er op, dat de jongste oorlog duidelijk had geleerd, welke waarde China aan zijn leger kon hechten; dezelfde opmerking betrof ook de zeemacht. Waren de Peyang en Nanyangvloeten een nationale en goed georganiseerde vloot geweest onder het bevel van één verantwoordelijk persoon, dan zou Japan niet zulke schitterende en gemakkelijke overwinningen hebben behaald en China zich nu niet in zoo'n beklagenswaardigen politieken en geldelijken toestand bevinden. Op grond van de vriendschappelijke betrekkingen tusschen China en Engeland, was het wel mogelijk, dat, wanneer China zulks vroeg, de Britsche regeering tijdelijk één of meer officieren zou afstaan, om het Chineesche leger te helpen in orde maken. Natuurlijk kon Lord B. dit niet beloven, hij vervulde geen officieele zending, maar geloofde wel, dat, wanneer hij aantoonde, dat de belangen van Engeland's

last though not least, het vervangen van behoudende hoogwaardigheidsbekleeders door jongere personen met liberale denkbeelden.

Het lag voor de hand, dat de mandarijnen en de geheele ambtenaarswereld zeer wel begrepen, dat deze bestuurshervormingen hun tot geen voordeel zouden strekken. Bij hunne geringe afhankelijkheid van het centrale bestuur te Peking, boden ze tegen de keizerlijke decreten een krachtig, lijdelijk verzet, en, buiten Peking, bleven de bevelen zoogoed als onuitgevoerd. Het was te voorzien, dat voor dergelijke ingrijpende veranderingen China volstrekt niet rijp was. Reactie kon niet uitblijven, en deze kwam spoediger dan men had verwacht. Een paleisrevolutie brak 22 Sept. d. a. v. uit; de 60 jarige Keizerin-weduwe TZE-HOI — eene tante van den Keizer — maakte zich van het bewind meester en stootte haar neef van den troon, die N. B., in een door hem uitgevaardigd besluit, zelf moest verklaren tot de regeering onbekwaam te wezen.

De hervormingsdecreten werden alle ingetrokken, en den 28sten September 1898 zes van de voornaamste leden der hervormingspartij, zonder vorm van proces, te Peking onthoofd. Onder de geëxecuteerden was de zoon van den gouverneur van Ho-nan en een broeder van KANG IJU WEI. Deze laatste wist zich door de vlucht te redden en begaf zich, onder bescherming van een Engelsch oorlogsschip, met een boot der P. en O. lijn naar Hongkong, waar hij, even voor Lord BERESFORD, aankwam. Deze heeft nog weten te bewerken, dat het doodvonnis van een der voornaamste leiders HUANG CHIN, die naar Nan-king zou worden gezonden, om daar zijn straf te ondergaan, in verbanning werd veranderd.

handel en nijverheid eischten de gevraagde hulp te verleen, aan het verzoek zou worden voldaan.

Voor dat dit belangrijk onderhoud, hetwelk drie uren duurde, was afgeloopen, vond Lord B. nog gelegenheid het Tsung-li-Yamen opmerkzaam te maken wat China al niet verplicht was aan de toewijding en ijver van Engelsche onderdanen, die tijdelijk in Chineeschen dienst waren geweest, of nog waren. Hij herinnerde slechts aan generaal GORDON, aan wien de tegenwoordige dynastie nu nog haar troon had te danken; aan den hoogst bekwamen inspecteur-generaal der belastingen (Imperial Maritime Customs) Sir ROBERT HART en anderen.

Twee dagen na dit onderhoud, bracht Prins CHING en eenige leden van het Tsung-li-Yamen Lord B. ten huize van de Britsche legatie een tegenbezoek. Prins CHING begon terstond met de mededeeling dat hij over Lord B.'s voorstellen met den Keizer(?) en de Keizerin-Weduwe had gesproken, die zich daarmede zeer goed konden vereenigen. Daags daarna was reeds order gegeven aan Zijn Excellentie CHUNG CHI TUNG ¹⁾, onderkoning van Ho-nan en Hoe-péi, om 2000 man van zijn troepen beschikbaar te houden, die door een Engelsch officier zouden worden geoefend en gereorganiseerd. De helft dier troepen bestond uit Chineezers onder het onmiddellijk bevel van CHUNG CHI TUNG en de andere 1000 man uit Mantsjoes, gecommandeerd door den Tartaren generaal HSIANG HING, te Tsjing-tsjou. Viel de proef goed uit, dan zou het geheele leger gereorganiseerd worden!

Nadrukkelijk wees Lord B. er nog eens op, dat hij hoegenaamd niet gemachtigd was, om eenige verantwoording in deze aangelegenheid op zich te nemen; dat hij alleen zijne persoonlijke inzichten had medegedeeld, en officieele onderhandelingen tusschen het Tsung-li-Yamen eenerzijds en de Britsche regeering anderzijds, door tusschenkomst van de Britsche ambassade moesten plaats hebben. Prins CHING zeide dit ook wel zoo te hebben begrepen en had daarom in dien geest getelegrafeerd aan Lo FEN LU, den Chineeschen gezant te Londen, ook zou CHUNG CHI TUNG, per draad, op Lord B.'s komst worden voorbereid en worden medegedeeld, dat deze de Jang-tse-kiang vallei zou bezoeken en hij zich verder met Lord B. over de organisatie en oefening van het leger moest verstaan.

Lord B. bezocht te Peking ook Z. E. YANG LU, een der invloedrijkste personen in China. Deze, die reeds van Lord B.'s voorstellen had gehoord, wenschte van hem vooral de détails te weten, welke op de oefening en reorganisatie van het leger betrekking hadden. Lord B. wilde ze wel geven, doch slechts als zijn persoonlijke meening; bepaalde voorschriften zouden slechts door de beide regeeringen worden vastgesteld. Ongetwijfeld was Engeland genegen te helpen, doch niet zoozeer uitsluitend ter wille van China, dan wel in het belang van Engeland zelf en voor de verdere ontwikkeling van den handel in het algemeen. De door Lord B. gevraagde vergunning, om de in en om Peking aanwezige troepen,

¹⁾ Heeft in 1898 een boek geschreven getiteld „*Vermaningen tot studie*”.

te inspecteeren, werd niet alleen terstond verleend, maar het zou YUNG LU zelfs genoeg doen, wanneer Lord B. alle geoefende legerkorpsen bezocht: het was echter geen gewoonte de uit koelie's bestaande troepen te laten zien; deze waren niet gekleed en weinig geoefend. YUNG LU drong er bij Lord B. op aan, dat deze zijn verblijf te Peking zou verlengen, om, in overleg met Prins CHING en het Tsung-li-Yamen de bijzonderheden omtrent oefening, enz., van het geheele Chineesche leger te regelen, doch Lord B. verwees hem naar hetgeen hij, een paar dagen te voren, daarover reeds aan het Tsung-li-Yamen had gezegd.

Bij het afscheid nemen vroeg de slimme Chinees nog of, wanneer het geheele Chineesche leger onder de leiding van Engelsche officieren en onderofficieren kwam, Engeland China ter zijde zou staan, wanneer het met vreemde mogendheden in moeielijkheden geraakte? Lord B. verklaarde zich met dergelijke diep liggende politieke vraagstukken niet te kunnen ophouden, maar wel kon hij zeggen, dat het laatste wat Engeland zou doen, zou zijn zich te mengen in twisten, die tusschen China en andere landen zouden uitbreken.

Tijdens zijn verblijf te Peking bracht Lord B. een bezoek aan Z. E. HU YEN MEI, gouverneur van Peking en directeur der spoorwegen. Deze verlichte mandarijn zag de toekomst van zijn vaderland donker in; China had voor alles behoefte aan een goed leger, om de onophoudelijke aanvallen op het leven en goed der vreemdelingen te voorkomen, want daarvan maakten de Europeesche landen een grif gebruik, om, bij wijze van schadeloosstelling voor geleden verliezen, groote stukken Chineesch grondgebied in bezit te nemen, zonder dat China daar iets tegen kon doen.

Van de acht in China regeerende onderkoningen, bezocht Lord B. er zes nl. CHUNG CHI TUNG te Han-kou; LIU KWEN YI te Nan-king; HSU-YUNG KWEI te Foe-tsjou; TAN CHUNG LIN te Kanton; KWEI CHAN te Sz'tsjwan en YU LU te Tien-Tsin. Hoewel zij niet dadelijk konden instemmen met Lord B.'s meening omtrent den slechten toestand van China's weermiddelen, werd ten slotte toch erkend, dat leger en vloot verbetering eischten; Lord B. zou ruimschoots in de gelegenheid worden gesteld alles te bezichtigen wat op leger en vloot betrekking had. Iedere onderkoning verzocht voor zijn persoon een memorie te ontvangen, waarin Lord B. onomwonden zijn meening over het leger zou zeggen. Aan dat verzoek is voldaan. Lord B. heeft echter, in China's belang, zich niet gerechtigd geacht, den geheelen inhoud van zijn verslag tot publiek eigendom te maken, maar uit hetgeen hij in het licht heeft gegeven, blijkt voldoende, dat China niet in staat is in het binnenland den internationalen handel — waarvan, zooals hiervoren reeds is gezegd, Engeland verreweg het grootste aandeel bezit — voldoende te beschermen. Buiten de 31 tractaathavens kan China voor de veiligheid der vreemdelingen niet instaan. ¹⁾

¹⁾ Vreemde kooplieden mogen buiten deze havens geen kantoren hebben of handel drijven.

Noch de onderkoningen, noch de Chineesche regeering, kunnen met eenige zekerheid zeggen hoe sterk het leger is, waarvan de eene helft uitsluitend bestaat uit Mantsjoerijnen en de andere helft uit Chineezen waaronder elke Mantsjoerijnen.

De in de nabijheid van Peking en in noordelijk China gelegerde troepen, staan bijna allen onder het bevel van Mantsjoereesche prins en of Tartaren generaals. Oefenen deze een niet geringen invloed uit op de bevolking der streken waar zich hunne legers ophouden, de onderkoningen hebben daarentegen over deze strijdkrachten niets te zeggen. Te hunnen laste komen de uitgaven voor de provinciale legers, ¹⁾ met uitzondering van de in Mantsjoerije aanwezige troepen. Generaal YUAN SHI KAI's leger in de provincie Tsjí-li, zoomede de in en om Peking aanwezige keizerlijke soldaten, worden uit de opbrengst der keizerlijke belastingen onderhouden; om die reden mogen ze niet uit de buurt van Peking worden gezonden.

Er wordt gezegd, dat ieder soldaat in het keizerrijk maandelijks ± 3 taels (ƒ 5.40) en een zekere hoeveelheid rijst ontvangt. De wijze, waarop de provinciale legers worden betaald, gekleed en gevoed, is bijna in iedere provincie verschillend; bij sommige ontvangen de soldaten een zekere indemniteit voor voeding en kleeding, anderen worden gekleed en gevoed; de regeling wordt geheel aan de bevelvoerende generaals

¹⁾ Het klinkt vreemd, dat de kosten, voor het, uit Chineezen bestaand leger, door slechts 8 personen — de onderkoningen — worden gedragen. Deze, zoowel als de overige provinciale ambtenaren, hebben het recht tot heffing van de z. g. n. „likin” en andere inlandsche belastingen, waarvan de opbrengst in de provinciale kassen vloeit en waaruit de noodige provinciale betalingen — dus ook voor de provinciale legers — worden gedaan, nl. voor zoover de stand dier kassen dit toelaat; deze is dikwijls verre van gunstig! Hetgeen meer wordt ontvangen dan uitgegeven, wordt in de keizerlijke schatkist gestort tot het doen van algemeene uitgaven, waaronder b. v. de betaling der oorlogsschuld aan Japan. Om de redenen, zooeven genoemd, zijn de provinciale kassen voor die schatkist een onzekere bron van inkomsten, en kan zij beter rekenen op de revenuën der Imperial Maritime Customs.

Ten einde den zeer benarden toestand van de keizerlijke schatkist te verbeteren, en ook, om de schuld aan Japan te kunnen aflossen, werden voortdurend van de onderkoningen en provinciale ambtenaren hoogere bijdragen voor het centraal bestuur gevorderd, die, om aan het verlangen te kunnen voldoen, allerlei geoorloofde en ongeoorloofde belastingen oplegden. De daardoor ontstane verbittering deed de keizerlijke regeering besluiten, buitenlandsche leeningen aan te gaan. Als waarborg voor de rentebetaling, werd verpand de opbrengst van de I. M. C. Toen in 1898 China opnieuw een leening sloot, en nu van 192 millioen gulden, voornamelijk tot aanzuivering van de oorlogsschatting (450 millioen gulden), moest de rentebetaling gevonden worden, niet alleen uit het nog onverpande gedeelte der I. M. C., maar ook uit de opbrengst van de onder buitenlandsche contróle te heffen likin en zoutbelasting in zeven districten van China's rijkste provincies: Hoe-péi, Ngan-Hwéi, Kiang-si en het oostelijk gedeelte van de provincie Tsjé-kiang.

overgelaten. Het traktement der opperofficieren bestaat slechts op papier, doch voor het gemis aan klinkende munt, weten ze zich wel schadeloos te stellen. Het bleek Lord B., o. a. te Peking, dat een aldaar bevelvoerende generaal, wiens leger, volgens zijn opgave, 10.000 man telde, in werkelijkheid slechts 800 man sterk was. Toch ontving hij voor 10.000 man soldij en geld voor aankoop van voeding en kleeding. Wordt zijn korps geïnspecteerd, dan huurt hij voor dien dag koelies voor 200 cash (= f0.27⁵) per koelie; de inspecteur weet daar alles van, hij ontvangt een douceur en rapporteert, dat hij het leger geïnspecteerd en alles in orde heeft bevonden. Hoeveel de keizerlijke regeering aan het leger besteedt, is onmogelijk te zeggen; men vermoedt van 12 tot 36 millioen gulden 's jaars, maar, evenals dit met bijna alle Chineesche staatsuitgaven het geval is, dwaalt veel in de zakken van tusschenpersonen van hooger of lageren rang, voor wie het geld niet bestemd is! ¹⁾

De militaire dienst is in geheel China een vrijwillige, maar eenmaal in de gelederen, dan is het zeer moeilijk, ja bijna onmogelijk, ze vrijwillig te mogen verlaten.

Einde October 1898 vertrok Lord B. naar Hsiao Chan, om den Chineeschen generaal YUAN SHI KAI te bezoeken en met diens leger kennis te maken. Lord B. woonde verschillende oefeningen bij, hield nauwkeurig inspectie over magazijnen, wapens, kleeding en levensmiddelen en onderzocht de maandelijksche betaalsrollen, om, zooveel mogelijk, de sterkte op papier, met die der werkelijkheid te kunnen vergelijken. Het leger telt 7400 man meestal afkomstig uit Sjan-toeng, dus Chineezen. Deze en die van Ho-nan staan als de beste soldaten bekend. De infanterie is bewapend met Mauser's, Duitsch fabrikaat; de artillerie bestaat uit 10 batterijen, ieder van 6 vuurmonden van verschillend kaliber (1 tot 4 ponders). De cavalerie is bewapend met lansen en Mauser-buksen voor infanterie. Physiek maken de soldaten een goeden indruk en zien er goed gekleed en gevoed uit; onder de wapens is generaal YUAN SHI KAI's goed gediciplineerd leger, een korps, waarmede hij voor den dag kan komen. Verschillende oefeningen en manoeuvres, met groote nauwkeurigheid uitgevoerd, bewezen, dat officieren en minderen goed waren geoefend. Liet de uitrusting van infanterie en cavalerie niets te wenschen over, het zelfde kon niet gezegd worden van de artillerie; dit euvel kwam vooral uit bij exercitiën op oneffen terrein. De opperbevelhebber is een zeer energiek, ontwikkeld en beschaafd man, een vaderlandslievend Chinees en een vurig aanhanger van de tegenwoordige dynastie. Ook YUAN SHI KAI dacht met angst aan de gevaren, die zijn vaderland in de verte bedreigden, en meende, dat, al werden eenige verbeteringen in den inwendigen toestand van China gebracht, het rijk toch uiteen zou vallen. Hoewel de groote Europeesche mogendheden betuigen, dat zij

¹⁾ De onwettige inhouding (squeeze) van 's lands gelden, de ambtenaarsfooi, is de kanker van het Chineesche staatsbestuur.

het goed met zijn land meenen, maken zij toch van China's zwakte misbruik, om, onder vertoon van machtige maritieme demonstraties, er groote stukken van in bezit te nemen. Op Lord B.'s vraag, of hij niet een middel wist, dat, onder goedkeuring der groote mogendheden, tot verbetering van den toestand in China kon leiden, antwoordde de generaal, dat zoo iets onmogelijk was; immers, ieder rechtgeaard Chinees zou natuurlijk voor de onafhankelijkheid en eenheid van zijn land pleiten, en juist de daden der Europeanen bewijzen, dat zij trachten het keizerrijk te verscheuren ten einde onderling den buit te verdeelen. YUAN SHI KAI was zeer ingenomen met een eventueel reorganisatieplan, om, onder leiding van vreemde officieren, de geheele Chineesche landmacht tot één keizerlijk leger te hervormen; het oppercommando en geldelijk beheer zou — volgens hem — in ieder geval in handen van zijn landgenooten moeten blijven.

Waren alle Chineesche generaals van het gehalte als hún hiervoren besproken collega, dan zouden hunne legers, ook ten opzichte van het geldelijk beheer, zich niet in zoo'n treurigen toestand bevinden. Generaal YUAN SHI KAI besteedt aan zijn korps al het geld, dat hij er voor ontvangt; persoonlijk overtuigt hij zich, dat soldij, voeding en kleeding, behoorlijk en op tijd worden verstrekt; zijn leger is in geheel China het eenige, hetwelk aan onze Westersche ideeën, het best beantwoordt.

In de omstreken ¹⁾ van Peking liggen de navolgende korpsen. Het leger van generaal SUNG, die de reputatie heeft van een knap man te zijn, maar voor legerbevelhebber wel wat oud is, nl. ruim 80 jaar! Zijn leger, voornamelijk langs de kust der provincie — van Peking af tot aan Kin Chow — opgesteld, wordt gezegd 20.000 man sterk te zijn, in werkelijkheid zijn er niet meer dan 5000 te Kin-chan, 3000 te Chung-tsin-so en 2000 man te Sjan-hai-kwan. De bewapening bestaat uit Mauser's, Krupp- en Maximgeschut. Over 't algemeen is de troep vrij goed door Duitsche officieren gedrild. Te Lu-tai is generaal SOON CHING's korps gelegerd in dertig vierkaante kampen, ieder kamp bevat 500 man, nl. op zijn Chineesch geteld, in werkelijkheid zijn er niet meer dan ruim 250. Het ongeveer 7000 of 8000 sterke leger heeft niet veel te beteekenen; oefening en discipline zijn slecht. Lord B. ontmoette er eenige Russische officieren, die, in Maart 1898, vijf Duitsche officieren-instructeurs als zoodanig hadden vervangen.

Op korten afstand van Peking bevinden zich 10.000 man, allen uit de provincie Kan-soe; verreweg de meesten zijn Mahomedanen. Het zijn dappere soldaten, overigens is het korps — onder bevel van generaal TUNG FU CHAN — niet veel meer dan een ordelooze, ongedisciplineerde, ongeoefende en slecht bewapende bende. Zij kwamen zoo juist van het Westen terug, waar zij, onder het plegen van groote wreedheden, een opstand hadden onderdrukt. Tijdens Lord B. te Peking was, werden aldaar twee Engelsche ingenieurs, werkzaam aan de aan te leggen spoorlijn naar Fung-tai, door een troep Kan-soe soldaten aangevallèn en bijna

¹⁾ Het woord omstreken in niet te enge beteekenis nemen.

vermoord; zij vernielden deuren en vensters van het spoorwegstation en beschadigden machines en ander spoorwegmaterieel. De aanwezigheid dier bende werd voor de vreemdelingen zóó gevaarlijk geacht, dat hunne vertegenwoordigers op de verwijdering dier soldaten aandrongen.

Tusschen Hsiao Chan en Tien-Tsin is generaal NIEH's leger, sterk 13.000 man over dertig kampementen verspreid; een gedeelte van dit korps is door Duitsche officieren, sedert door Russische vervangen, goed geoefend; krijgstucht laat te wenschen over. De troep is met Mauser's bewapend, artillerie heeft geschut van verschillend kaliber, o.a. eenige Maxim-kanonnen. Opmerkelijk is het, dat Lord B. geen toestemming kon krijgen de verschillende kampementen te bezichtigen.

Te Peking zelf, is, in het uitgestrekte jachtpark gelegerd, een goed bewapende, maar vrij slecht geoefende troepenmacht van 10.000 uitgelezen soldaten, die rechtstreeks onder de bevelen staan der hooge paleis dignitarissen.

Een cavaleriekamp is te Kai-ping; het ongeveer 1300 man sterke korps wordt door drie Russische, vroeger door Duitsche, officieren geoefend, het belangrijkste van deze ruitery te vermelden is het buitengewoon groot incompleet aan paarden. Van vrij wat meer beteekenis zijn de in Mongolië aanwezige 100.000 cavaleristen; deze goed geoefende militairen, trouwe aanhangers van het regeerend keizerlijk huis, staan onder bevel van hun eigen prinsen; de manschappen ontvangen geen soldij, maar stukken grond in leen, ter voorziening in hun onderhoud. Het ons bekende feudaal stelsel is daar in zwang. In Mantsjoerije is een korps onder commando van generaal YI-KE-TONG; de gegevens omtrent de sterkte loopen uiteen van 8000 tot 15.000 man, hoewel vrijgoed bewapend valt over geoefendheid en krijgstucht niet te roemen.

Met uitzondering van YUAN SHI KAI's leger, hebben al de hierboven genoemde troepen over het algemeen weinig en in het gevecht beslist weinig te beteekenen. Geen enkel korps bezit iets dat op een trein gelijkt, van een transportwezen is derhalve geen sprake; het klinkt bijna ongelooft, dat tal van soldaten nog geoefend worden in het schieten met pijl en boog. Lord B. zag dergelijke oefeningen te Peking, op een voor dat schieten aangelegde baan in de nabijheid van het observatorium. Het schijfschieten heeft niet ten doel den schutter te leeren mikken, maar hem te oefenen in het aannemen van een sierlijke houding bij het ontspannen der boog!

Laat ons nu eens zien van welk gehalte de provinciale legers — ook wel de legers der onderkoningen genaamd — zijn.

Lord B. woonde te Wuchong een parade bij van het garnizoen, hetwelk een deel uitmaakt van het leger van CHUNG CHI TUNG, onderkoning van de provinciën Ho-nan en Hoe-péi. Aan de wapenschouwing namen deel 450 infanteristen met nieuwe Mauser's bewapend en een batterij van 5'3 Krupp's kanonnen. Slechts 200 man waren goed geoefend en goed geëquipeerd, de overigen waren, zooals verteld werd, pas aangekomen. In plaats van paarden, trokken de soldaten de kanonnen, en,

bij gebrek aan munitiewagens, droegen bedieningsmanschappen de projectielen. De sterkte van het geheele leger, over de geheele provincie Hoe-péi verspreid, is $\pm$ 6000 man, evenals bijna alle Chineesche soldaten vrij goed bewapend, maar slecht gedrild. Behalve deze krijgsmacht zijn tusschen I-tsang — 300 mijlen westwaarts van Woe-tsjang¹⁾ — en het groote Toeng-tingmeer nog 10.000 Mantsjoes, onder bevel van generaal CHING HENG.

Men veronderstelt, dat LIU KWEN YI, onderkoning van Kiang-nan (Kiang-soe, Ngan-Hwéi en Kiang-si) 20.000 man onder zijne bevelen heeft, waarvan de helft als bezetting dient der aan de Juan-kiang en Si-kiang of Westrivier gelegen forten. Lord B. zag er ongeveer 8000 man, bijna allen uit de provincie Hoe-nan; 't zijn flinke, krachtige soldaten, goed gekleed en gevoed, maar niet erg gedisciplineerd en geoefend; de infanterie is met drieërlei soort geweren bewapend.

Het garnizoen te Kiang-sin, onder generaal LI, telt 3000 man, met inbegrip van 2 batterijen veldartillerie, ieder van 6 stukken en 2 eskadrons cavalerie. De troep is goed bewapend en gekleed, op het exercitieterrein en bij de velddienstoefeningen bleek dat hun vroegere instructeurs, Duitsche officieren, wel eer van hun onderricht hadden. Dit werkelijk flinke korps, steekt gunstig af bij het 8000 man sterke leger van den onderkoning van Min-Ché (verkorting van de namen der provincies Fo-kien en Tsjé-kiang) HSU YUNG KWEI te Foe-tsjou; eigenlijk kan men het geen leger noemen; 't zijn koelies, belast met het dragen der militaire bagage; de onderkoning begint zijn korps wel wat te verbeteren; Lord B. zag 250 man, die in de eerste beginselen van den wapenhandel werden onderwezen; op het oog waren het schrandere uitzieende mannen, waar wel wat goeds van was te maken. Hang-tsjou heeft een kleine bezetting Mantsjoes. Van gelijk gehalte is het slecht geoefend, ongedisciplineerd en grootendeels ongewapend leger van den onderkoning TAN CHUNG LIN te Kanton, sterk 20.000 man; wat Lord B. er van zag, waren niet meer dan koelies. De bezetting in de forten is goed geoefend en bewapend. Te Kanton zijn 5000 man in garnizoen, een, in particuliere huizen levende, bende, waarbij geen zweem van organisatie, geoefendheid en begrip van krijgstucht is te bekennen; de bewapening is hoogst gebrekkig, de schildwachten aan het arsenaal te Kanton, b.v. staan met snaphanen uit de vorige eeuw, op post. Woe-tsjou heeft in garnizoen 300 man, allen ongewapend.

Het leger van KWEI CHAN, onderkoning van Sz'-tsjwan is zoo mogelijk van nog minder beteekenis dan dat van TAN CHUNG LIN. Van de 20.000 man, die in de provincies Hoe-nan en Sz'-tsjwan zijn verspreid, liggen 5000 te Tsing-foe in garnizoen. Lord B. heeft dit garnizoen niet bezocht.

Bij de legers, die hij zag, heeft Lord B. 14 verschillende soorten van handvuurwapens opgemerkt, en wel: 3 verschillende modellen Mauser's, het Martini-Henry, het Winchester repeteergeweer, Mannlicher Reming-

¹⁾ Woe-tsjang en I-tsjang liggen aan de Jang-tse-kiang.

ton, Peabody-Henry, Snider, Enfield, gladloops trompladers, Berdan en tromp- en achterlaad-gingals. Een gingal houdt het midden tusschen een geweer en een kanon; in den regel is het wapen $\pm$ 3 M. lang en weegt van 18 tot 27 KG.; voor de bediening zijn 3 man noodig, nl. 2 dragen de gingal op de schouders, de derde vuurt het af.

Uit het hiervoren medegedeelde zal voldoende zijn gebleken, dat, met uitzondering van enkele korpsen, die door Europeesche officieren zijn geoefend, China's landmacht zeer weinig heeft te beteekenen en er niets mede is uit te voeren. Heeft de Chineesch—Japansche oorlog dit reeds bewezen, het vorige jaar bleek opnieuw de onmacht bij de pogingen tot het dempen van min of meer ernstige oproeren en opstanden, welke in de navolgende steden uitbraken. Te Sha-shi aan de Jang-tse-kiang (prov. Hoe-Péi) werden, behalve de douanekantoren, alle huizen en vaartuigen der vrëemdelingen verbrand; een Engelsch oorlogsschip herstelde de orde evenals te Waichow, waar de keizerlijke troepen onmachtig tegenover de oproerige menigte stonden. In het voorjaar van 1898 oproer, brandstichting en plundering te Kanton; bijna alle vaartuigen in de omstreken der stad, op de Si-kiang of Westrivier hadden van de oproermakers te lijden. In de provincie Kwang-si werden twee steden geplunderd; tal van Chineesche autoriteiten verloren daarbij het leven; te Woe-tsjou braken de onlusten den 30^{en} Juni 1898 uit; handel en bedrijven stonden ruim twee maanden stil; ter bescherming van het Britsch consulaat, zond de stedelijke overheid vier man. Angstig vlogen ze de woning van den consul binnen; „de rebellen komen, leen ons uw geweer”, schreeuwden ze. Met huu vieren hadden ze één ouden snaphaan bij zich! De overige manschappen van het garnizoen liepen met trompetten, gongs en andere muziekinstrumenten rond, waarmede ze een geweldig geraas maakten, om daardoor de oproerlingen buiten de stad te houden. Te Tsin-Kiang werden verschillende vaartuigen en eenige stoom-launches vernield; ook daar moest een Eng. oorlogsschip tusschenbeide komen. Peking en Han-kou ¹⁾ waren eveneens het tooneel van woelingen. In laatstgemelde plaats heerschte groote ontevredenheid, omdat de ontvangers der likin, waarvan voor het eerst in November

¹⁾ Han-kou, d. i.: mond van de Han, overtreft alle Jang-tse-havens verreweg in beteekenis; de stad vormt als het ware het middelpunt der 18 provincies. Gelegen aan de samenvloeiing van de Jang-tse-kiang en de Han, hoofdaderen van verkeer, is zij de voornaamste handelsplaats van Centraal-China. Komt de ontworpen spoorlijn Peking—Kanton tot stand, die hier de Jang-tse-kiang zal snijden, dan gaat, naar alle waarschijnlijkheid, Han-kou een grootsche toekomst te gemoet.

Han-kou, Han-jiang en Woe-tsjang worden dikwijls in eenen adem genoemd. Feitelijk vormen de 3 steden één geheel. Han-kou was aanvankelijk een voorstad van Han-jiang, maar heeft hare oudere zuster geheel overvleugeld. Woe-tsjang, aan den rechteroever van de Jang-tse-kiang, ligt tegenover Han-kou en Han-jiang. De gezamenlijke bevolking telt ongeveer één millioen inwoners. Met inbegrip der zendelingen zijn er 400 Europeanen. Er zijn Engelsche, Russische, Fransche, Duitsche en Japansche Settlements.

1898 de rente moest worden betaald van de in Maart te voren gesloten Engelsch—Duitsche leening, al het mogelijke deden het geld van de bevolking los te krijgen. De autoriteiten werden gewaarschuwd, dat de bewoners liever hun stad in vlammen zagen opgaan, dan de belasting voor de gehate vreemdelingen op te brengen. De bedreiging bleek niet ijdel te zijn. In November brak op verschillende plaatsen brand uit; een oppervlakte van ruim vier mijlen werd door het vuur verwoest; meer dan duizend personen verloren het leven; de materieele schade bedroeg 15½ millioen gulden. De British Mercantile Community hield den 3^{en} December d. a. v. een meeting, waar verklaard werd, dat door de laksche houding der Britsche regeering, de toestand te Han-kou en in de provincies Hoe-Pêi en Ho-nan van dien aard was, dat alle handel er zoogood als stilstond. Toonen de Chineesche autoriteiten zich onmachtig ook voortaan de belangen van Engelsche onderdanen te beschermen, dan was het hoog tijd, dat Engeland deze taak op zich nam. De B. M. C. liet niet na er met nadruk op te wijzen, dat vooral na den Chineesch—Japanschen oorlog, Frankrijk en Rusland niets ongeproefd lieten, om, ten koste van Engeland, hoe langer hoe meer invloed in Han-kou te verkrijgen, iets waarin deze landen al bijster goed slaagden.

Dit is voor Engeland te onaangenamer, omdat deze mogendheden bij eene mogelijke verdeeling van China de Jang-tse-kiang vallei als het hún toekomend deel beschouwd zouden willen zien.

De provincie Sz'-tsjwan is sedert jaren aan groote beroering ten prooi. Twaalf jaar geleden ontstond, over het bezit van een stuk land, twist tusschen een welgestelden Chinees YU MAN TSU en een Katholiek landgenoot, voor wien de priester der R. K. gemeente, père PONS, openlijk partij trok. Beide partijen onderwierpen hun geschil aan de Chineesche autoriteiten, die YU MAN TSU in het ongelijk stelden. Deze uitspraak veroorzaakte een hevige gisting in de streek, waar YU MAN TSU woonde; de gemoederen werden er niet kalmer onder, toen hij het gerucht verspreidde, dat de rechters zoo gehandeld hadden, om den vreëmden priester ter wille te zijn. De zoon van den verongelijkte trok, aan het hoofd van eenige honderden ontevredenen, op de R. K. Chineezen los, en waren moord en roof aan de orde van den dag. Vader en zoon werden eindelijk gevangen genomen en de laatste te Ta-t sien-lu, 60 mijlen n.w. van Tsjoeng-king (bij Tsjing-foe), onthoofd. Nadat de vader ontslagen was, zwoer hij wraak; hij vaardigde proclamaties uit, waarbij hij zijn landgenooten ocriep, om tegen de Katholieke Chineezen te keer te gaan; een bende van tien duizend man volgde hem; in centraal Sz'-tsjwan roofden en vernielden zij alles wat hun in handen viel. Ruim 4000 huizen en 30 kerken zijn verwoest en meer dan 20.000 R. K. Chineezen van have en goed beroofd, terwijl de schade op minstens tien millioen gulden wordt geschat. Het treurigste van alles is, dat noch de onderkoning KWEI CHAN, noch zijn leger, iets hebben kunnen uitvoeren, om aan deze plundertochten een einde te maken, ja, men zegt zelfs, dat de rebellen door de autoriteiten te Tsjing-foe, waar 5000 man — maar welke? — in garnizoen

liggen, in hun euvelheden gesteund werden. De onderkoning was vooral huiverig om YU MAN TSU aan te tasten, omdat deze — in Nov. 1898 — een Fransch priester, père FLEURY, gevangen had, wiens hoofd zou worden afgeslagen, zoodra YU MAN TSU werd bemoeilijkt! ¹⁾

Opmerkelijk is, dat vooral de Fransche missie, die zich in de vruchtbare Jang-tse-kiang vallei heeft gevestigd, het meest van de Chineezzen heeft te lijden. Mocht Frankrijk, ter bescherming van zijn landgenooten, de vallei willen bezetten, dan kunnen conflicten tusschen Frankrijk en Engeland niet uitblijven.

Is China's geschiedenis doorweven met verhalen van min of meer ernstige opstanden en verzet van het volk tegen hun opperhoofden, toestanden, zooals er tegenwoordig worden beleefd, hebben zich nimmer voorgedaan. Ngan-hwéi, Kwang-toeng, Kwang-si en Sz'-tsjwan zijn in volgsagen opstand; rooftochten komen dagelijks voor in Sjan-toeng, Kan-soe en Hoe-nan. Geraken de oproerlingen in botsing met Chineesche troepen, dan delven deze meestal het onderspit.

In April 1899 werd het Tsjoeng-king district door opstanden geteisterd; de aldaar gevestigde vreemdelingen, bijna allen Engelschen, vluchtten op de in de Jang-tse-kiang liggende vaartuigen. Een paar maanden geleden, Juli 1899, had een woedend gevecht plaats tusschen 500 man Chineesche troepen en 1000 roovers, die hen bij Cotkou, aan de West-rivier, hadden omsingeld; de soldaten werden met een verlies van 250 dooden en 100 gewonden teruggeslagen; de omliggende dorpen werden door de roovers bezet. Zuidelijk China is uitgeput door binnenlandsche onlusten; in het Hing-ling district zijn ruim 10.000 opstandelingen; de onderkoning staat met 5000 soldaten machteloos tegen den opstand en de autoriteiten te Ning-po zijn niet in staat de aldaar gevestigde R. K. missie te beschermen.

De gevolgen van het geldelijk wanbeheer, die zich met den dag sterker doen gevoelen, beletten de keizerlijke regeering het leger uit den staat van verval op te helpen, of het zelfs zoover te brengen, dat het in staat zou zijn de inwendige rust te handhaven en schandalen, waarover hiervoren gesproken is, te voorkomen.

Met toestemming der onderkoningen bezocht Lord B. ruim veertig forten en batterijen, die langs de kust en aan de oevers der West-rivier en Jang-tse-kiang gelegen zijn. In zijn tegenwoordigheid liet hij met het geschut verschillende manoeuvres uitvoeren, vuren, enz., ten einde over het materieel en de geoefendheid der artilleristen een oordeel te kunnen vellen. Evenals over het veldleger, werd Lord B. door de onderkoningen uitgenoodigd onomwonden zijn meening omtrent vestingartillerie, arsenalen, enz., schriftelijk mede te deelen, aan welk verzoek werd voldaan.

De forten zijn bewapend met allerlei soort kanonnen, wel zijn er enkele met zwaar achterlaadgeschut van de nieuwste constructie, doch de meeste batterijen bestaan uit gladloops en getrokken voorladers,

¹⁾ In Februari 1899 is YU MAN TSU gevangen genomen en de priester bevrijd.

tal van vuurmonden zijn naar Engelsche of Duitsche modellen in de Chineesche arsenalen gegoten. Over het algemeen hebben de verdedigingswerken niet veel te beteekenen; aan een aanval met modern geschut kunnen ze geen weerstand bieden. De artilleristen maken een gunstigen indruk, het zijn flinke, krachtige mannen, maar wier geoefendheid, helaas, in den regel veel te wenschen overlaat, zelfs in de grootste forten waren maar enkele kanonniërs, die het geschut wisten te bedienen. Hoe kan het ook anders? Officiëren staan in artilleristische kennis niet veel hooger dan de manschappen. Lord B., die, tijdens het vuren uit een groot kaliber voorlader, zag, dat eenige kardoezen te gelijk in den loop werden aangezet zonder dat deze, na het vuren, behoorlijk was uitgewischt, maakte den generaal, onder wiens leiding de oefening (?) plaats vond, er op opmerkzaam, dat, zoodoende, er veel kans bestond, de vuurmond zou springen. De officier beaamde de opmerking en wees tegelijkertijd de plek aan, waar het jaar te voren, een dergelijk ongeluk plaats had, waarbij 42 personen gedood en gewond werden. In een ander fort werd bij het vuren Chineesch kruit gebruikt, hetwelk zoo slecht was, dat de kanonnen groot gevaar liepen van te barsten. Werkelijk was niet lang geleden zoo iets gebeurd met een 28 cM. Krupp-kanon, 30 man verloren daarbij het leven. Twee dergelijke vuurmonden hadden een Armstrong-sluitstuk, ter vervanging van de Kruppsche, die door het Chineesche buskruit waren vernield.

Het Chineesche keizerrijk bezit 7 arsenalen, nl. te Tien-Tsin, Sjanghai, Nan-king, Han-jang, (Han-kou), Kanton, Foe-tsjou en Tsjing-foe; de 5 eerstgenoemde staan onder het provinciaal beheer der onderkoningen, die te Foe-tsjou en te Tsjing-foe onder de persoonlijke verantwoordelijkheid van de Mantsjoereesche generaals.

Het arsenaal te Tien-Tsin staat onder de technische leiding van een Schot, die heel wat moeite heeft gehad, om van de inrichting te maken wat zij nu is; machines en gereedschappen, meestal van Engelsch of Duitsch fabrikaat, zijn in zeer goeden staat; er is o. a. een hydraulische pers met een capaciteit van 1200 ton, 4 smeltkroezen voor 20 ton metaal, een goed stel Siemen's ovens, een 12 tons kraan, enz. Voor drijfkracht dient een stoommachine van 40 p.k.; een van 130 p.k. en 4 groote stoomketels van 160 pond druk, waren in aanmaak. Er worden kanonnen van klein kaliber gegoten en verder afgewerkt; alle herstellingen worden verricht aan oorlogsschepen, die vlak voor het arsenaal kunnen ankeren. Het emplacement van het arsenaal is zoo groot, dat het, zoo noodig, aanmerkelijk kan worden uitgebreid. Met het administratief beheer is een Chineesch ambtenaar belast, die slechts $\pm$ f 250 per maand geniet — in Engeland zou zoo iemand tienmaal meer ontvangen. De instelling werkt duur; was zij geheel op Europeesche leest geschoeid, dan kon zij voor hetzelfde geld driemaal meer werk afleveren. Tot het arsenaal behoort nog: 1^e. een, door een Duitscher, goed ingerichte kruitfabriek en 2^e. een munt, — er zijn er in China 5 —, die per dag 30.000 Chineesche dollars kan slaan.

Belangrijker dan dat te Tien-Tsin, is het arsenaal te Sjang-hai, hetwelk geheel onder Europeesch toezicht is ingericht. Gebouwen, magazijnen, machines, gereedschappen, alles bevindt zich in uitstekenden toestand; zonder belangrijke verhooging van exploitatiekosten kan het in de materiele behoeften van het geheele Chineesche leger en de vloot voorzien. Het beheer is aan Chineesche ambtenaren opgedragen, die door twee Engelschen ter zijde worden gestaan; een is met de machinerie in haar geheelen omvang belast, de ander staat aan het hoofd der geschutgieterij en van de werkplaatsen voor het monteeren der vuurmonden. Werden de adviezen der twee Europeanen steeds gevolgd, dan zou het arsenaal niet alleen geldelijk, maar ook productief beter werken; intusschen waardeeren de Chineesche autoriteiten hoogelijk de belangrijke diensten, die de twee kundige Engelsche ingenieurs bewijzen.

Niet alleen te Tien-Tsin, maar ook hier trok het de aandacht van Lord B., dat op machines en gereedschappen van Engelsch fabrikaat, namen en adressen van Duitsche leveranciers stonden. Op zijn vraag waarom machines, enz., niet rechtstreeks in Engeland van de fabrikanten werden gekocht, maar wel van in China gevestigde Duitsche handelaren in werktuigen, die de Engelsche prijzen met minstens tien percent verhoogden, werd geantwoord, dat wanneer het geleverde niet aan de gestelde eischen bleek te voldoen, op eene gemakkelijke manier de zaak met den Duitschen leverancier in het reine werd gebracht. In Engeland had zoo'n coulante afdoening van zaken niet plaats, daar verschuilen de leveranciers zich bij quaesties, achter allerlei spitsvondige uitleggingen van leveringsvoorwaarden, wetsartikelen en langdurige procedures. Om al dien last en al die moeite te vermijden, werd gaarne 10% meer betaald.

Tijdens Lord B.'s bezoek, waren onderhanden: twee 9'2 kanonnen met hydro-pneumatische rem; twee 9'2 belegerings, acht 6', twaalf 4'7, twintig 12-ponders, twintig 6-ponders en vijftig 3-ponders. Al deze vuurmonden waren Armstrong-model.

Het voor dit geschut benoodigde metaal, in het arsenaal uit Chineesche oer verkregen, wordt, voor het naar de smeltovens gaat, gekeurd volgens de voorschriften der Engelsche geschutgieterijen; de afgewerkte kanonnen worden naar de Woolwich'sche methode beproefd. Onderdeelen van het arsenaal zijn: de geweer-, patroon- en kruittfabrieken; eerstgenoemde levert uitstekende Mauser's; de patroonfabriek allerlei projectielen voor geweren en kanonnen en de kruittmolens rookzwak, zwart en bruin kruitt. Voor het leger benoodigd ledergoed komt uit Europa; mocht de regering besluiten de noodige machines voor lederbewerking aan te schaffen, dan kon te Sjang-hai ledergoed worden gemaakt voor prijzen, veel lager als die er nu in Europa voor worden betaald en men behoefde niet van buitenlandsche fabrikanten af te hangen.

Kenschetsend voor Chineesche vasthoudenheid is het feit, dat in deze moderne werkplaatsen nog de middeleeuwsche gingals worden gemaakt, waarover hiervoren is gesproken. De voor het arsenaal benoodigde brand-

stof komt uit de rijke steenkolenmijnen van Tong-Shan bij Tien-Tsin.

De directeur van het arsenaal, een mandarijn, toonde zich in een gesprek met Lord B. zeer bezorgd over de toekomst van zijn land; innig hoopte hij op Engeland's hulp, om de integriteit van China te handhaven; Lord B. gaf echter als zijn meening te kennen, dat Engeland daartoe niet bijzonder veel roeping gevoelde, tenzij het Hemelsche Rijk eerst teekenen gaf, zichzelf te willen redden. Wat voor nut stak er b. v. in schatten geld te besteden voor aankoop of aanmaak van zooveel zwaar geschut, hetwelk in de tegenwoordige omstandigheden niets kon bijdragen om de ongeschondenheid van China te bewaren; werd het geld besteed ten einde het leger in een eenigszins behoorlijken toestand te brengen ter bescherming van handel, leven en goed der vreemdelingen, dan zou China er vrij wat beter aan toe zijn dan nu.

Aan het, van de nieuwste machines en gereedschappen goed voorziene, arsenaal te Nan-king, is geen enkel Europeaan werkzaam. Noch de Chineesche directeur, noch het overig personeel, weet eigenlijk waarvoor de inrichting dient en wat zij kan produceeren; met de mooiste werktuigen wordt verouderd en waardeloos materieel gemaakt, o. a. grote hoeveelheden voorlaad éénponders; kant en klaar staan 5 cM. Kruppkanonnen met voorwagens, doch zonder munitiekisten, omdat de directeur die niet noodig acht, de kannonniers dragen immers de projectielen? Hoe dat wel mogelijk was, daarvan wist hij zich geen rekenschap te geven, vermoedelijk met behulp van koelies. Voor de komst van Lord B. had de directeur nooit over de zaak nagedacht, maar nu er zijn aandacht op werd gevestigd, scheen hem het munitievervoer wel lastig toe! Behalve eenige verouderde 2½ cM. Nordenfeldts worden in het arsenaal hoofdzakelijk gingals gegoten. Opgetogen liet de directeur zoo'n gingal zien waaraan een Mausersluitstuk was bevestigd; met zoo'n kanon kon een kogel worden geschoten, die op 100 passen door een 4½ cM. dikke plank drong. Met trots wees de directeur er op, dat geen enkele natie zoo'n goed vuurwapen bezat. Treurig is het te zien, hoe chefs en werklui met lust en ijver arbeiden aan het vervaardigen van prullig oorlogsmaterieel. Het metaal, dat gebruikt wordt, is afkomstig van het arsenaal te Sjang-hai.

Te Han-jang (Han-kou) is een arsenaal met een compleet stel 1^e klasse werktuigen, enz., van Duitsch fabrikaat; de kleine, maar goed ingerichte geweerfabriek kan per jaar ongeveer 16.000 Mauser's afleveren, doch dit productievermogen wordt op lange na niet bereikt; te rekenen naar het ijzer dat aan het arsenaal wordt geleverd, wordt het aantal jaarlijks vervaardigde geweren op hoogstens 1000 geschat; de geschutgieterij was bezig met 200 stuks éénponders; het geheele drijven der inrichting bewees ook hier hoe jammerlijk het geld werd vermorst aan allerlei onnut oorlogstuig. Complete installaties voor het gieten, afwerken en monteeren van 50-tons Kruppgeschut lagen uit elkander over den grond verspreid, sedert tijden staat er een kruitmolen, zooals deze uit Europa is aangebracht, het toestel in elkaar te zetten daaraan denkt

niemand, juist er gezegd, men heeft er geen verstand van; het kruit, dat het arsenaal noodig heeft, wordt of in Duitschland gekocht, of wel Sjang-hai levert het. Een mooie oven voor het uitgloeien van steenkolen wordt niet gebruikt; de cokes wordt van elders onthouden, en zoo zijn er tal van min of meer groote machines waar nimmer naar wordt omgezien. Geen zweem van organisatie of leidende gedachte bij het beheer van het arsenaal is te bekennen, een verantwoordelijk persoon is er niet, ieder peutert zoo'n beetje op eigen gelegenheid. Een enkel klein stuk hetwelk goed wordt afgeleverd, is door handen van een paar Duitsche werklieden gegaan. Opmerkelijk is, dat aan dit provinciaal arsenaal een ijzer- en staalfabriek is verbonden, door het persoonlijk initiatief van den onderkoning CHUNG CHI TUNG opgericht. Zij is de eenige inrichting van dien aard in China. Behalve „Bessemer" en „Siemens-Martin"-staal worden er platen, staven en ander plet- en trek-ijzer, ook bouten, schroeven en vooral stalen rails vervaardigd. Oorspronkelijk had de onderkoning haar willen oprichten in zijn vorige standplaats Kanton, en was ook reeds met den bouw aldaar begonnen, doch bij zijn overplaatsing vond hij het beter en veiliger haar onder de oogen te houden en bracht de fabriek over. De technische leiding dezer fabriek, wier inrichting wel aan de moderne eischen der wetenschap, — maar niet aan die der geldelijke! — voldoet, heeft voortdurend gewisseld. Onder Engelsche, Belgische, Duitsche, nu weer Belgische en Luxemburgsche ingenieurs, zijn telkens andere methoden toegepast en een aantal mislagen begaan, waardoor de fabriek eigenlijk eerst voor 2 of 3 jaar goed aan den gang is gekomen. De onderkoning had er toen echter reeds zooveel geld in laten zitten, dat hij de geheele inrichting heeft overgedaan aan den directeur-generaal der Chineesche spoorwegen, die er eveneens geld bij inschiet, doch zich daarin schikt, omdat hij zoodoende gelegenheid heeft een aantal bloedverwanten, die toch op zijn beurs leven, nu voor den kost te laten werken!

Lord B. maakt van deze fabriek geen melding. Het vorenstaande is ontleend aan een mededeeling van onzen landgenoot, den heer VAN WALREE, die in April jl. Han-kou bezocht en van deze gelegenheid gebruik maakte de inrichting te bezichtigen. De verdere beschrijving moet, als niet tot dit opstel dienende, achterwege blijven.

In het te Kanton aan de Westrivier gelegen arsenaal, zag Lord B. ontzaglijke stapels oud oorlogsmateriaal, oude gereedschappen en duizenden, onbruikbare, ronde ijzeren kogels van verschillend kaliber. Met oude maar nog zeer bruikbare werktuigen en gereedschappen van Duitsch en Engelsch fabrikaat, worden éénponders en gingals gegoten; de geweerfabriek kan goede Mauser's leveren, maar tegen één Mauser worden twee gingals gemaakt; de Kantonsche zijn zeer lang, nl. 2.95 M. Aan het arsenaal grenst een oud buskruitmagazijn met getraliede open ramen. Lord B.'s opmerking, dat zoo'n magazijn, voorzien van ramen, die niet gesloten kunnen worden, vrij gevaarlijk is, werd volkomen door den directeur beaamd; als bewijs voor de juistheid der

gemaakte opmerking kon hij aanhalen, dat de bewaarplaats eenige jaren geleden met 22 man in de lucht was gevlogen; het tegenwoordige werd gelijk aan het vernielde opgebouwd, doch met de bedoeling het niet te gebruiken. Aan de overzijde der rivier staat een splinternieuwe buskruit-fabriek, geheel volgens de jongste eischen der techniek ingericht en in staat jaarlijks 80 duizend KG. Duitsch rook-zwak kruit af te leveren. Ketels, machines, enz., zijn in het arsenaal vervaardigd. Vier mijlen verder is een patronenfabriek waar, met uitsluitend Duitse werktuigen, projectielen voor Mauser's en gingals worden gemaakt.

Het arsenaal te Foe-tsjou, waaraan een scheepswerf is verbonden, levert bijna uitsluitend projectielen voor zwaar Armstronggeschut; de ketelmakerij is goed in orde, maar zijn er ketels noodig, dan worden ze in Frankrijk gekocht. Opmerkelijk is, dat de in het arsenaal aanwezige machinerieën alle van Fransch fabrikaat zijn.

Zooals reeds is vermeld, heeft Lord B. het arsenaal te Tsing-foe niet bezocht; hetgeen hij er van hoorde, was niet de moeite waard er de verre reis voor te maken, Tsing-foe ligt nl. in Sz'-tsjwan, de westelijkste provincie van China. Resumeerende kan worden gezegd, dat in arsenalen, waarin zonder vreemde hulp wordt gewerkt, noch de Chineesche directeuren, noch de opzichters en werklieden met de hun toevertrouwde werktuigen en gereedschappen behoorlijk weten om te gaan, bijgevolg wordt er langzaam en gebrekkig gewerkt; met erkentelijkheid werden de inlichtingen aanvaard voor zoover Lord B. die kon geven. Groote sommen werden besteed voor den aanmaak van meestal waardeloos materiaal en van het goede werk dat te Sjang-hai wordt geleverd, kan China geen gebruik maken. Goede forten waar zwaar geschut moet worden opgesteld, bezit het rijk niet en bovendien ontbreken geoefende artilleristen. Het zou een verstandige maatregel zijn alle arsenalen, met uitzondering van dat te Sjang-hai, als fabrieks-inrichtingen op te heffen en ze alleen te bezigen als bewaarplaatsen of depôts voor oorlogsbehoeften. Voor het nu vermorste geld kan van het arsenaal een eerste klasse inrichting worden gemaakt, ruimschoots in staat een leger van 200.000 man in alle opzichten behoorlijk uit te rusten.

De Chineezen zijn landbouwers bij uitnemendheid; handel en nijverheid staan hoog bij hen aangeschreven, het militairisme bezit voor dat arbeidzaam en vredelievend volk weinig aantrekkelijks; oorlogzuchtig zijn zij in het geheel niet, zoo zij dit ooit waren, is zulks al eeuwen geleden. Dit belet niet dat de Chinees alle eigenschappen bezit, die hem als een goed soldaat zouden kenmerken. Die, uit de Mantsjoe provincies afkomstig, zijn fysiek goed ontwikkeld; tegen sterke klimaatswisselingen bestand, ordelijk, gewillig in het leeren en goed aan discipline te gewinnen. De Hoe-nan Chineezen bezitten de goede eigenschappen der hooglandsche rassen, vlug, moedig en zeer aan hun chefs gehecht; ze zijn echter moeilijker te regeeren en minder ordelijk. Rekruten uit Sjan-toeng zijn krachtige, jonge mannen, waarvan soldaten kunnen worden gemaakt in de beste betekenis van het woord; zij, die uit de zuidelijke provincie

komen, staan als levende strijdkrachten niet zoo hoog aangeschreven, toch mag niet worden vergeten, dat de Kwang provincies de beste strijders in de Taipang-legers hebben geleverd; de kloek gebouwde mannen van de hooglandsche westelijke provincies, zijn, onder goede leiding, uitstekende soldaten; de Mongolen zijn ruiters bij uitnemendheid, voor lichte cavalerie zijn ze zeer goed bruikbaar. Werden al deze mannen behoorlijk betaald, gekleed, gevoed, bewapend en geoefend, dan zou China een leger bezitten, dat met het beste kon wedijveren. Mannen als WINGROVE COOKE, de oorlogscorrespondent van de *Times* tijdens den oorlog in 1857—'58, de Graaf d' ESCAYRAC DE LAUTURE, een van de gevangenen te Peking gedurende 1859—'60, GORDON en LORD WOLSELEY, hebben steeds met den meesten lof over den Chineeschen soldaat gesproken. Zijn grootste deugd: moed, mag niet onvermeld blijven. In den Chineesch-Japanschen oorlog hebben zij meermalen blijken gegeven van dappere soldaten te zijn; na den slag bij Jalu vond men het lijk van generaal YSU te midden van honderden zijner soldaten, die met hem gesneuveld waren. Generaal Tso was bij zijn manschappen zoo gezien, dat, voor den slag bij Neu-sjang, de gewonden niet in de hospitalen wilden blijven en inderdaad verscheidenen zich door hun kameraden naar het gevechtsterrein lieten dragen, om daar nog voor hun aanvoerder te strijden. Het is waar, dat tijdens den laatsten oorlog het Chineesche leger een allesbehalve schitterend figuur heeft gemaakt, doch dit mag den soldaten individueel niet worden verweten. Waren zij vrij goed gewapend, dan hadden ze meestal onbekwame aanvoerders; was de leiding goed, dan waren de soldaten slecht bewapend of hadden gebrek aan munitie. Zij moesten zich met allerlei soorten vuurwapens behelpen; voor den aanvang van het gevecht ontvingen ze een handvol patronen voor verschillend kaliber, die in den regel niet gebruikt konden worden.

Van de Chineesche vloot valt, wegens hare geringe beteekenis, niet veel te zeggen. Zij is in twee divisiën verdeeld: het Peyang-eskader in het Noorden en het Nanyang in het Zuiden. Eerstgenoemd bestaat uit 3, in Duitschland gebouwde, kruisers, ieder van 3400 ton; een torpedo-kruiser, in Duitschland gebouwd, en een torpedo-kanonneerboot. Twee kruisers van 4800 ton liggen nog te Armstrong; ze zijn wel betaald maar er is nu geen geld in kas om ze te bewapenen en te bemannen. Onder gelijke omstandigheden lagen te Stettin 4 torpedojagers, waarvan 2 nu onlangs naar China zijn vertrokken. Lord B. gaf den raad de nog in Europa aanwezige oorlogsschepen maar te verkoopen. Het Nanyang eskader telt 6 kruisers, ieder van 3500 ton, in Duitschland gebouwd; een kruiser van 1800 ton, Engelsch fabrikaat, 4 oud model kanonneerbooten van 400 ton, eveneens van Engelsche werven en vier torpedobooten van 130 voet, in Duitschland gebouwd, en zeer goed in orde. Eenige torpedobooten liggen te Hongkong en te Kanton, doch zijn in gebruik bij de Imperial Maritime Customs.

Alle schepen van het Noordelijk en Zuidelijk eskader zijn door Lord

B. bezocht; de zeer onvolledige equipage is over het algemeen zeer goed door Engelsche instructeurs geoeffend; een der kruisers was door den onderkoning van de Liang-Kwang provincies te zijner beschikking gesteld om de Jang-tse-kiang op te varen, ten einde de aan dien rivier gelegen forten te kunnen bezoeken.

Daarom gevraagd, raadde Lord B. den Chineeschen autoriteiten ten zeerste aan, de schepen waarover zij konden beschikken, goed in orde te houden en ze voor politiediensten te bestemmen, om de rooftochten in Kanton's omstreken te onderdrukken. Vooral moet geen geld meer worden gegeven voor de uitbreiding der vloot; een goed leger en eene goede politie, ter handhaving van de inwendige rust, waren vóór alles dringend noodig, jammer was het van het geld, besteed aan eenige honderden oorlogsjonken, waarmede hoegenaamd niets kon worden uitgericht.

De eenige — doch niets beteekenende — werf, waarover China nog kan beschikken, — de goede zijn in bezit der vreemde mogendheden —, is die te Foe-tsjou met een droogdok voor schepen van 3400 ton, waarvan bijna geen gebruik wordt gemaakt, omdat de schotten zijn gebarsten en men ieder oogenblik vreest dat de bodem uit elkaar zal vallen.

Tot opleiding van officieren bij de landmacht bestaat, sedert 1895 te Nang-king een militaire school met 3jarigen cursus voor 120 leerlingen. Toen Lord B. de school bezocht, waren er slechts 70; flinke jongens, tusschen de 16 en 20 jaar, allen zoons van edellieden; de meesten uit de provincie Hoe-nan. Behalve kleeding en voeding, ontvangen de leerlingen der eerste kl. 6 tails, die der tweede 4 en die der derde klasse 2 tails per maand; ze zijn met Mauser's bewapend. Hun practische bedrevenheid in de verschillende exercitiereglementen en in het gebruik der vuurwapens liet niets te wenschen over, hetgeen pleit voor het goede onderricht dat zij van hun instructeur ontvangen, een Chineesch officier, die zijn militaire opleiding van een Duitsch officier heeft genoten. — Na afloop van hun studietijd, kunnen de jonge officieren bij het geheele Chineesche leger worden ingedeeld, in den regel worden ze geplaatst bij dat van den onderkoning in de Liang-Kwang provincies.

Behalve deze instelling bezit Nang-king een keizerlijke zeevaartkundige school tot opleiding van zee-officieren, met 5 jarigen cursus. Aan het hoofd der in 1860 geopende school, welke door ongeveer 60 adellijke jongelieden van 16 tot 20 jaar wordt bezocht, staat een Engelsch werktuigkundig ingenieur, die in het bijzonder belast is met het onderricht in de theoretische en toegepaste mechanica. Ten dienste van het onderwijs, is aan de school, behalve een timmermanswerkplaats, een smederij verbonden, waar kleine scheepsmachines, ketels, enz., worden gemaakt en gerepareerd. Met lust en ijver leggen de leerlingen zich toe op het verkrijgen der noodige kennis, en opmerkelijk is de aanleg en de vaardigheid, die zij bezitten, om de meest ingewikkelde werktuigen te leeren behandelen. Een dergelijke school is te Tien-Tsin, onder Chineesch beheer, waar het nautisch onderwijs meer op den voorgrond is geplaatst.

Ook hier duurt de cursus voor de 60 leerlingen 5 jaar. Na afloop daarvan, worden ze voor zekeren tijd aan boord van een opleidingsschip geplaatst. De leerlingen van beide zeevaartkundige scholen spreken na afloop van den cursus vlot Engelsch.

Hoe belangrijk deze maritieme instituten op zichzelf mogen wezen, hebben ze feitelijk geen reden van bestaan; immers, de Chineesche vloot verkeert in zoo'n treurigen toestand, dat geen gelegenheid bestaat partij te trekken van de kennis der goed onderlegde mannen, die jaarlijks ter beschikking van de marine komen. Verstandig zou het zijn, de groote uitgaven voor deze scholen belangrijk in te krimpen en het vrijkomend geld voor de verbetering van het leger te gebruiken.

Een der gewichtigste factoren, waaraan de slechte toestand van het Chineesche leger in het bijzonder moet worden toegeschreven, is ongetwijfeld de slechte betaling der ambtenaren in het algemeen. ¹⁾ De hoogstgeplaatste mandarijn te Peking b. v. heeft slechts *f* 600 's jaars, wel heeft hij eenige emolumenten, maar meer dan *f* 2400, hoogstens *f* 3600, heeft hij niet. Van dit bedrag zou hij overeenkomstig zijn stand moeten leven, zijn huisgezin onderhouden, secretarissen, gevolg, enz., betalen, talrijke gasten ontvangen, logeeren, enz., enz. In werkelijkheid overtreffen zijn noodzakelijke uitgaven tien tot twintigmaal het inkomen. De onderkoningen hebben het eenigszins beter, hun officieel traktement is $\pm$ *f* 1200 per jaar, hetwelk door wettige emolumenten van 10 tot 14 duizend klimt. Toch is die som in lange na niet voldoende ter bestrijding van de uitgaven aan hun hooge positie verbonden; zij moeten bekostigen het onderhoud van hun yamen, ²⁾ hun departement, secretarissen, schrijvers, tolken, lijfwachten en adjudanten; zij zijn verplicht jaarlijks rijke geschenken te zenden aan de hoogwaardigheidsbekleeders in de hoofdstad, leven op grooten voet, hebben bijna altijd voorname logee's met gevolg over den vloer, kortom een inkomen van 120 tot 180 duizend gulden hebben zij minstens noodig.

Opper- en vlagofficieren genieten een maximum inkomen van *f* 4800, waarvan zij hun persoonlijken staf moeten betalen; de inkomsten der lager geplaatste civiele en militaire ambtenaren zijn naar rato; mandarijnen der laagste klasse ontvangen niet veel meer dan een goed betaalde koelie te Hongkong. De soldij der soldaten en matrozen, afwisselend van *f* 2.40 tot *f* 6.— per maand, wordt maar al te dikwijls door hun meerderen beknibbeld.

Onnoodig is te bewijzen, dat aan de jammerlijkste misstanden, aan een algemeen heerschend systeem van uitpersing en verduistering van toevertrouwde gelden, geen einde zal worden gemaakt door ambtenaren

¹⁾ Dit oordeel is uitgesproken door Ho Kai en WEITYUK, twee zeer ontwikkelde Chineezzen, die in Engeland in de rechten hebben gestudeerd. Zij zijn nu China's vertegenwoordigers in den Legislative Council te Hongkong.

²⁾ De letterlijke beteekenis van yamen is: officieel verblijf. Het is te vergelijken met het Residentiehuis van de Residenten op Java.

en officieren, die, van de hoogste tot de laagste, uiterst slecht betaald worden, en, in 'den strijd om het bestaan, tot allerlei oneerlijke praktijken hun toevlucht moeten nemen. ¹⁾ De gelukkigsten en minst schroomvalligen, verzamelen fabelachtige schatten; zij, wier geweten niet zoo ruim is, stellen zich met een meer bescheiden deel tevreden, maar de waarlijk eerlijke ambtenaar, is spoedig verplicht het openbaar leven vaarwel te zeggen.

Het ligt voor de hand, dat, wanneer de regeering voor zeker doel het daarvoor benoedigde geld beschikbaar stelt, steeds een van de drie volgende verschijnselen zal zijn waar te nemen: 1^e. het toegestane bedrag blijkt onvoldoende; 2^e. de verkregen resultaten staan niet in verhouding tot het geld, hetwelk er voor is uitgegeven; of 3^e. men heeft het rijk knollen voor citroenen verkocht. Niet China's geldelijken toestand, maar zijn geldelijk en algemeen administratief beheer is door en door rot; de redenen van de algemeene ontevredenheid der Chineesche bevolking is niet omdat zij *te* belast — maar omdat zij *slecht* belast is.

Of de eerste stap in de goede richting moet zijn het verbeteren der inkomsten van ambtenaren en officieren, zooals de twee geleerde Chineezen van oordeel zijn, mag worden betwijfeld; aannemende dat voor een ieder het zijne en in voldoende mate wordt toegestaan, dan zou de ingekankerde gewoonte, die bij hoog en laag heerscht, om een gedeelte der hem toevertrouwde gelden als het zijne te beschouwen, — het squeezeen — niet verdwijnen, de zucht tot knevelarijen niet verminderen. Wordt de reorganisatie van China's leger en vloot aan Chineezen overgelaten, dan blijft alles bij het oude; niet alzo wanneer Europeesche officieren, tijdelijk in Chineeschen dienst, zich met het beheer van leger en vloot belasten en reorganisatie en oefening in haar geheelen omvang aan hen wordt toevertrouwd. Dit geldt niet alleen China's strijdmacht maar het geheele financiewezen.

Slechts de hulp van een groote Europeesche mogendheid kan in den ziekelijken toestand van het Hemelsche Rijk verbetering brengen, en volgens de heerschende meening bij de ontwikkelde Chineezen, is Engeland daartoe in staat, omdat Groot-Brittannië de integriteit van hun land wil handhaven. Maar, zoo vraagt men zich in China angstig af, wat zou Rusland daarvan zeggen? Rusland's invloed wordt iederen dag grooter, ten koste van Engeland. Aan China's noordelijke en noordoostelijke grenzen staat een leger van ongeveer 104.000 man ²⁾ gereed, om handelend op te treden, zoodra de kans daartoe gunstig is.

HAARLEM, 31 October 1899.

J. J. VERWIJNEN.

¹⁾ De Keizerin-tante heeft in de vorige maand een besluit uitgevaardigd waarbij aan alle hooggeplaatste ambtenaren en officieren is gelast, binnen drie maanden een einde te maken aan alle omkoopingen, afpersingen en onderdrukkingen. Einde 1899 breekt dus de gouden eeuw voor China aan!

²⁾ 28.000 man te Wladivostock; 20.000 man te Nikolski; 8000 man te Blagowetsjensk; 40.000 man te Chaborowka en omstreken — waar het hoofdkwartier is — en 7000 tot 8000 man te Kirin.

Iets over richten en over richtmiddelen. Duizendsten of graden?

DOOR

L. A. VAN ROYEN,

1^e Luitenant der Artillerie.

Het in de richting brengen van een vuurmond berust steeds op het uitzetten van twee hoeken, waardoor men vooreerst aan de zijde de vereischte elevatie geeft, ten tweede het schootsvlak een vooraf bepaalde hoek laat maken met eenig ander verticaal vlak. De richtmiddelen en de met deze verband houdende waarnemingstoestellen zijn derhalve niets anders dan instrumenten, bestemd tot het uitzetten van hoeken.

Men kan de grootte van een hoek uitdrukken in graden en onderdeelen daarvan, door de lengte van den boog, of wel door een zijner goniometrische verhoudingen, van welke laatste voor artilleristische doeleinden de tangens het meest gebruikt wordt. Deze drie methodes zijn bij onze richtmiddelen en waarnemingstoestellen alle toegepast, en wel worden de hoeken in graden aangegeven door het quadrant, de opzetten der mortieren (doch niet door de dwarsarmen), den veldkijker van groot vermogen, den verdeelden rand van den kijker tot plaatsbepaling en eene zijde van den tangentenboog; door hun booglengte bepaald bij de mortierstoelen van 10 en 15 cM., de kazemataffuiten van 10, 7.5 en 6 cM.; en door hun tangens aangegeven bij de opzetten met hunne dwarsarmen (uitgezonderd de opzetten der mortieren), de tweede zijde van den tangentenboog, de verdeelde glasplaat in den kijker tot plaatsbepaling, de rooihark en de richtschalen. Het verdeelen der opzetstangen in afstanden beschouwe men als eene bijzondere wijze van het meten van een hoek door middel van zijn tangens.

Het is zonder twijfel gewenscht het meten van hoeken zooveel mogelijk altijd op dezelfde wijze te doen geschieden, en dus geen drie methodes te bezigen, indien men met minder zou kunnen volstaan. Beschouwen we de drie methodes eenigszins nader.

Moet de grootte van $\angle AOB$ (fig. 1) worden aangegeven, dan kan dit voor elke waarde van dien hoek zonder bezwaar in graden geschieden. De grootte van den hoek bekend zijnde, kan het uitzetten door middel van een verdeelden cirkelrand met nonius plaats hebben, daar op den cirkelrand de lengte van een graad overal dezelfde is.

Hetzelfde geldt voor het aangeven en uitzetten van den hoek door middel van de lengte van zijn boog. Bij het meten van die lengte neemt men den straal OA als maat. Is dus boog AB gelijk aan OA, dan spreekt men van een booglengte gelijk aan de eenheid. Men kan als

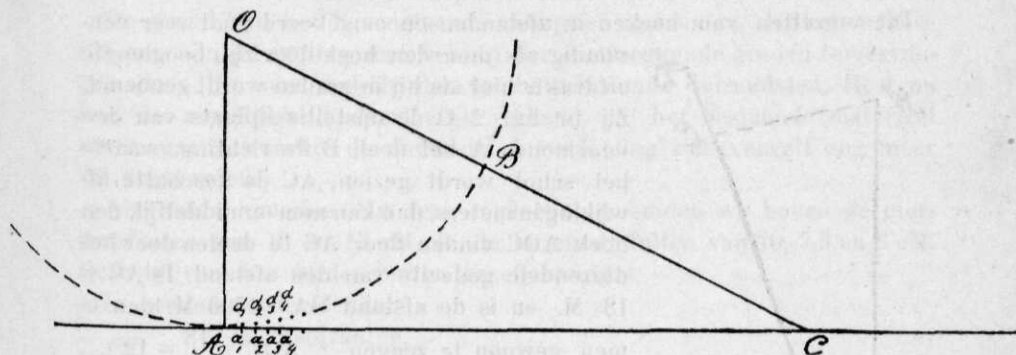

Fig. 1.

maat voor kleinere booglengten ook een deel van den straal nemen, bijvoorbeeld een duizendste gedeelte ervan, en aldus de booglengte in duizendsten uitdrukken. Daar de geheele cirkelomtrek het 2π -voud van den straal is, zal een hoek van 360° een booglengte hebben gelijk aan 2π , of in duizendsten uitgedrukt, gelijk aan $1000 \times 2\pi$. Men kan, met voor het doel voldoende nauwkeurigheid, de derde en lagere decimalen verwaarloozen, en vindt daardoor het getal 6280, aangevende in duizendsten den geheelen cirkelomtrek; 90° komt dus overeen met 1570 duizendsten, een getal, dat de moeite van het onthouden waard is. Daar op elk gedeelte van den cirkelomtrek de duizendste deelen dezelfde grootte hebben, kan het uitzetten der hoeken door middel van een nonius gebeuren.

Een ander geval wordt het als een hoek door zijn tangens is gegeven. In fig. 1 is deze gelijk aan $\frac{AC}{AO}$ of, als men den straal wederom als eenheid aanneemt, gelijk aan AC. Dit stuk AC neemt bij het aangroeien van den hoek sterk toe, wordt de laatste 90° dan is AC oneindig groot. Hieruit volgt, dat een verdeelde cirkelrand niet geschikt is hoeken uit te zetten, die door hunne tangenten zijn gegeven, de verdeelingen zouden op ongelijke afstanden van elkaar komen te staan, en wel des te dichter bij elkaar naarmate de hoek meer tot 90° nadert. Het gebruik van een nonius is daardoor uitgesloten. Bovendien zou men verplicht zijn bij het opgeven der waarde van den tangens erbij te vermelden in welk kwadraat de hoek gelegen is.

De derde methode toont zich dus ondergeschikt aan de beide anderen, zoodat we uit deze laatsten eene keuze moeten doen. Daartoe merken we op, dat bij het richten en waarnemen het omzetten van afstanden in hoeken en omgekeerd een belangrijk en voortdurend voorkomend

geval is. De afwijkingen der schoten, op het oog in meters geschat, moeten om met de richtmiddelen gecorrigeerd te worden, in een hoek worden omgezet. Is een doel zichtbaar en met een der waarnemings-toestellen opgemeten, dan moet de gevonden hoek voor eene juistere kennis van het doel in metermaat worden herleid.

Dit omzetten van hoeken in afstanden en omgekeerd gaat zeer een-

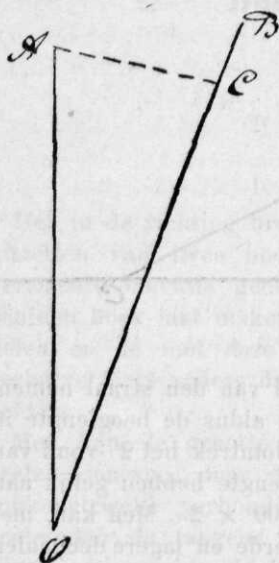

Fig. 2.

voudig als men den hoek door zijn booglengte uitdrukt, niet als hij in graden wordt genoemd. Zij in fig. 2 O de opstellingsplaats van den vuurmond, A het doel, B de richting, waarin het schot wordt gezien, AC de geschatte afwijking in meters, dan kan men onmiddellijk den hoek AOC vinden door AC te deelen door het duizendste gedeelte van den afstand. Is $AC = 18$ M. en is de afstand $OA = 1500$ M. dan is men gewoon te zeggen $\angle AOC = \frac{18}{1.5} = 12\text{‰}$.

Wilte men den hoek in graden uitdrukken, dan dient men te onthouden, dat 1° of $60'$ = 17.5‰ en dus $3' = \frac{17.5}{20} = 0.875\text{‰}$. Men zou aldus eerst den hoek in duizendsten moeten berekenen, en daarna door 0,875 deelen om er een veelvoud van 3' van te maken. Het ligt dus voor de hand, dat het eenvoudiger is bij duizendsten te blijven staan en de tweede herleiding achterwege te laten. Het tastbare ver-

band, dat er tusschen metermaat en duizendsten bestaat, begrijpelijk ook voor den onontwikkelden kanonnier, doet deze wijze van aanduiden van hoeken verkieslijk schijnen boven die in graden. Feitelijk heeft het voor den artillerist bij het vuren nimmer eenige waarde de grootte van een hoek in graden te kennen, het gebruik dezer wijze van meten laat zich dan ook alleen, hoewel gereedelijk verklaren uit het algemeen gebruik er van bij natuurkundige en astronomische instrumenten. Dit voorkomen ervan levert echter een zwakken grond op om voor het blijven bestaan der graadverdeelingen te ijveren, aangezien de artillerie met natuurkundige en astronomische instrumenten bij het richten niets heeft uit te staan. Drukt men een hoek, waaronder twee punten van uit onze standplaats gezien worden in duizendsten uit, dan is zulks veel verstaanbaarder en maakt dit de ligging dier punten ten opzichte van elkander veel duidelijker, dan wanneer die hoek in graden werd gegeven. Men stelle zich bijvoorbeeld het geval voor, dat een der aanvallende batterijen op 2000 M. afstand door ons beschoten wordt, en men de mededeeling ontvangt, dat 100‰ links en rechts van het doel nieuwe batterijen worden waargenomen, dan heeft een ieder zich onmiddellijk een beeld van den toestand gevormd, weet dat op 200 M. onderlingen

afstand zich thans drie batterijen vóór ons bevinden, en tegenover welk punt onzer eigen stelling de nieuwe batterijen gelegen zijn. De mededeeling, dat de bedoelde batterijen worden waargenomen $5^{\circ} 42'$ links en rechts van de vuurrichting stelt het voorstellingsvermogen van den hoorder op een veel zwaarder proef.

Op grond van het bovenstaande mag men aannemen, dat het verkieslijk zou zijn de meting met behulp der nietszeggende graden te vervangen door die met behulp der veelbeteekenende duizendsten. Rest nu nog de mogelijkheid daartoe in verband met het bestaande materieel na te gaan, waarbij de duizendsten verdeeling zich vanzelf nog meer zal aanbevelen.

Als reeds voorzien van deze verdeeling noemden we boven de mortierstoelen van 10 en 15 cM. en de kazemataffuiten van 10, 7.5 en 6 cM. Deze blijven dus verder buiten beschouwing.

In graden verdeeld zijn:

- de quadranten,
- de opzetten der mortieren,
- de veldkijkers van groot vermogen,
- de verdeelde rand der kijkers tot plaatsbepaling,
- eene zijde der tangentenbogen.

De graadverdeeling der quadranten te vervangen door een in duizendsten zou in vele opzichten groote vereenvoudigingen medebrengen. Vooreerst zouden in de schootstafels kunnen vervallen de kolommen „richthoek”, „3' elevatie wijzigt de dracht met M.”, en „correctie voor 100 M. in graden”. In de rubriek „invalshoek” kan de kolom „in graden” ook gemist worden, tenzij men voor het maken van berekeningen aan het bezit dezer kolom waarde hecht, in welk geval zij evenals de kolom richthoek zou kunnen blijven bestaan tot dat doel. Het raadplegen er van voor het vuur komt echter te vervallen, zoodat twee kolommen geheel uit de schootstafels verdwijnen, en tijdens het vuur één niet meer behoeft geraadpleegd te worden.

Verder kan bij den overgang van richting met opzet tot die met quadrant, onder het nader te bespreken voorbehoud, het aantal duizendsten opzethoogte eenvoudig op het quadrant worden overgenomen, zoo noodig onder inachtneming van den terreinhoek.

Ook wordt het corrigeeren der in meters bepaalde springhoogte van granaatkartetsen, wanneer zulks met het quadrant moet geschieden, door een verdeeling in duizendsten veel eenvoudiger.

De kosten, aan de vervanging der verdeeling in graden door een in duizendsten verbonden, zijn betrekkelijk zoo gering, dat zij geen bezwaar opleveren. Men kan hen stellen op *f* 1.25 per quadrant.

Overeenkomstig het quadrant kunnen de opzetten der mortieren eene verdeeling in duizendsten verkrijgen. De kosten stelle men op *f* 2.50 per stuk.

De veldkijkers van groot vermogen kunnen evenals de verdeelde randen van de kijkers tot plaatsbepaling gevoegelijk van een verdeeling

in duizendsten voorzien worden. Het totale aantal dezer instrumenten is gering, de kosten bedragen niet meer dan f 3.50 per stuk. De kijker tot plaatsbepaling toont ons duidelijk, dat graden in de practijk niet universeel genoeg zijn om in alle gevallen te dienen. In één instrument vinden we ze hier met de duizendsten vereenigd, de laatste op de verdeelde glasplaat. Hierdoor wordt het bezwaarlijk hoeken met de glasplaat gemeten op den rand over te brengen of omgekeerd. Het ligt dus voor de hand, ten einde overeenstemming in de verdeelingen te verkrijgen, de overal toepasselijke duizendsten ook op den rand aan te brengen. Worden alsdan hoeken op het terrein gemeten, bijvoorbeeld die tusschen doel en een terreinvoorwerp, dan kan deze hoek direct door den opzet, de richtschalen of den verdeelden boog van een mortierstoel worden overgenomen, zonder dat men zich eerst eene herleiding als thans noodig is moet getroosten.

Voor het overbrengen van op het terrein gemeten hoeken op de kaart zou eindelijk de zijde van den tangentenboog, die in graden verdeeld is, eveneens eene verdeling in duizendsten verkrijgen. Ook van deze instrumenten zijn er weinige, de kosten stelle men op f 2 per stuk.

Aan het geheel verdwijnen der graadverdeelingen staan derhalve uit een technisch en financieel oogpunt geen groote bezwaren in den weg, terwijl het gebruik van de schootstafels er door vereenvoudigt, en in het algemeen de opleiding van het richt- en waarnemingspersoneel er door wordt vergemakkelijkt. Voor nieuw materieel verdient het in elk geval aanbeveling geen graden meer toe te passen, doch steeds een verdeling in duizendsten aan te brengen.

Gaan we nu eens na op welken voet onze boogduizendsten staan met de duizendsten, waarin de tangens wordt uitgedrukt, om daaruit af te leiden of het mogelijk is ook die laatste soort van verdeelingen over boord te werpen.

Wanneer we in fig. 1 op lijn AC onderling gelijke deeltjes uitzetten, $Aa_1 = a_1$ $a_2 = a_2$ $a_3 \dots = \frac{OA}{1000}$, en we doen datzelfde op den boog AB, zoodat bg $Aa_1 = a_1' a_2 = a_2' a_3 \dots = \frac{OA}{1000}$, dan kunnen we door O met de deelpunten $a_1, a_2, a_3 \dots$ enz., en ook met elk der deelpunten $a_1', a_2', a_3' \dots$ enz. te verbinden, vooreerst de hoeken teekenen, waarvan de tangens 1. 2. 3. enz. duizendsten is, en ten tweede die, waarvan de booglengte 1. 2. 3. enz. duizendsten bedraagt. Nu blijkt uit een nadere beschouwing dier hoeken, dat voor de practijk een hoek, waarvan de tangens niet veel meer dan 100‰ is, ook een booglengte heeft gelijk aan dat bedrag, doch dat voor grootere hoeken een verschil tusschen deze beide waarden ontstaat, waarmede rekening moet worden gehouden.

Om verkeerde opvatting te voorkomen wordt er hier uitdrukkelijk op gewezen, dat deze zwaarigheid niets uitstaande heeft met het afschaffen der graadverdeelingen, daar zij ook thans bestaat en in het voorschrift op den batterijdienst, enz., wordt behandeld. Zij wordt dus alleen hier nader onder de oogen gezien.

Door hun tangens zijn de hoeken aangegeven bij:

de opzetten met hunne dwarsarmen,
 de tweede zijde van den tangentenboog,
 de verdeelde glasplaat van den kijker tot plaatsbepaling,
 de rooihark,
 de richtschalen.

Daar we dus bij een aantal verdeelingen, dat weinig meer dan 100 bedraagt, deze gelijk kunnen stellen aan boogduizendsten, zullen de dwarsarmen der mortieropzetten en de koppen der opzetten zonder dwarsarmen, de verdeelde glasplaat der kijkers tot plaatsbepaling, evenals die der in aanmaak zijnde richtvlakken, benevens vele richtschalen dadelijk als voorzien van boogduizendsten kunnen beschouwd worden. Is het nu aangewezen de overschietende richtmiddelen van een nieuwe verdeeling in boogduizendsten te gaan voorzien?

Mogelijk is het, doch voor de opzetten zou het zeer veel kosten, terwijl de rooihark en overschietende richtschalen het niet waard zijn. Wanneer in dit jaar een groot aantal richtvlakken zal zijn aangemaakt, komt ook het tijdstip, dat we de rooihark kunnen missen en opbergen. Daarmede vervalt tevens de voornaamste reden van bestaan voor een tangentenverdeeling op den tangentenboog, wiens leelijke naam dan gevoegelijk in dien van hoekoverbrenger of transporteur zou kunnen worden veranderd. De richtschalen eindelijk zijn door de invoering der lange dwarsarmen en van het richtvlak te zeer in belangrijkheid achteruit gegaan om nog voor wijzigingen in aanmerking te kunnen komen.

We zouden dus die tangenten ongewijzigd willen laten bestaan, en de zwarigheid, die zich kan voordoen, wanneer men een door zijn tangens gegeven hoek door zijn booglengte moet uitdrukken of omgekeerd, op de navolgende wijze willen oplossen.

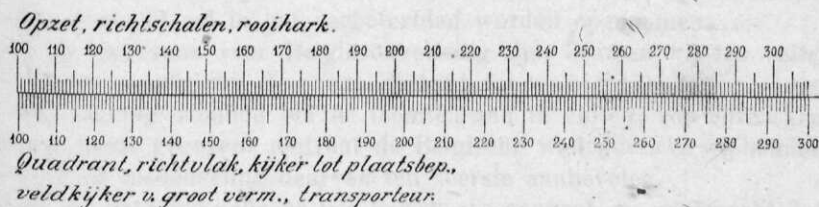

Fig. 3.

In de schootstafel plakke men een papierstrook, waarop eene verdeeling voorkomt als in fig. 3 is aangegeven. Aan de bovenzijde van de lijn zijn gelijke verdeelingen afgezet, voorstellende duizendste deelen van den tangens, aan de andere zijde de daarmede overeenkomende booglengten, eveneens in duizendsten. Daaruit leest men bijvoorbeeld direct af, dat een hoek, waarvan de tangens $208 \frac{0}{100}$ is, een booglengte van $205 \frac{0}{100}$ bezit. Bij overname van de opzethoogte op het quadrant kan deze schaal goede diensten bewijzen, evenzoo bij het overbrengen van met den kijker tot plaatsbepaling gemeten hoeken op de dwarsarmen der opzetten of op de richtschalen, en eventueel van hoeken met

de rooihark gemeten op de kaart door middel van den in boogduizendsten verdeelden hoekoverbrenger. Om vergissingen in het gebruik van de schaal uit te sluiten, wordt zoowel aan de zijde der tangenten als aan die der boogduizendsten aangegeven op welke richtmiddelen en waarnemingstoestellen zij voorkomen.

Door het invoeren der bovengenoemde wijzigingen en het laten drukken van een herleidingschaal zou men dus verkrijgen, dat nog slechts twee methodes voor het benoemen van hoeken overbleven en alle lastige reducties verdwenen, daar van de eene soort verdeelingen onmiddellijk tot de andere soort is over te gaan met behulp van de in alle schootstafels en handboeken voorkomende herleidingschaal.

* * *

Tactische gegevens voor het Veldleger.

Naar aanleiding van de waardeerende beoordeeling mijner „Tactische gegevens voor het Veldleger”, door den Heer v. O. in N°. 11 van '99, zij het mij vergund een paar opmerkingen te beantwoorden.

Van de meeste opmerkingen zal bij het verschijnen van het verbeterblad in Mei a. s. een dankbaar gebruik worden gemaakt; doch wat punt 6 aangaat, zij aangeteekend dat de kapitein met den opperwachtmeester en den fourier bij den Staf der Divisie werden vermeld en de oppasser met het handpaard ingedeeld zijn bij den gevechtstrein van dien staf (Zie Organisatiën, blz. 10).

Bij het marschbevel is verwezen naar Duitschland, omdat de daar vermelde „puntjes” ook ons als hulpmiddel kunnen dienen, bij het redigeeren van zulk een bevel, terwijl die puntjes niet vermeld zijn geworden bij *ons* marschbevel, omdat ik meende mij te moeten houden aan het daaromtrent in onzen Leidraad-Stafdienst voorgeschrevene.

De samenstelling van een brigadestaf is vermeld op blz. 52.

Het aantal paarden per eskadron was overgenomen uit WIRTH's Takt. Handb., doch dit zal in het verbeterblad worden opgenomen.

Dat de gegevens voor België onvolledig zijn, beamen wij ten volle, doch is een gevolg van de omstandigheid, dat ons hier geen hulpbronnen ter beschikking stonden om de leemten aan te vullen; zoo ontbreken ons o. a. juiste gegevens omtrent de Belgische wielrijders en wij houden ons voor de mededeeling daarvan ten zeerste aanbevolen.

Wat het aantal eskadrons per legerkorps aangaat, zij opgemerkt, dat v. WEDEL, WIRTH en de Leitfaden aangeven dat dit aantal 8 bedraagt, doch dat LEHNERT beslist spreekt van 6 en VON DER GOLTZ nu eens van 6, dan weer van 8 gewag maakt.

Zoo ook geven v. WEDEL, WIRTH en de Leitfaden aan, dat de Cav.-Div. uit 3 brigaden bestaat, doch LEHNERT zegt, dat dit aantal in den regel 2 bedraagt.

Daar, waar zulke betrouwbare gidsen onderling en met zichzelf in tegenspraak zijn, is het moeilijk een getal als juist aan te geven en dientengevolge zal van een en ander in het verbeterblad melding worden gemaakt, tenzij de geachte beoordeelaar over betrouwbaarder bronnen beschikt dan in mijn voorwoord zijn aangegeven.

Intusschen ben ik hem dankbaar voor zijn vele opmerkingen en blijf ik mij daarvoor ten zeerste bij een ieder aanbevelen, doch met het beleefde verzoek mij nauwkeurig op te geven den titel, het jaartal van uitgave en de bladzijde van het werk, waarin de afwijkende gegevens vermeld zijn.

W. VOSMAER,

Kapitein bij den Generalen Staf.

Nieuwe verlichtingswagen met petroleummotor van 12 paardekrachten, geconstrueerd door de Elek- trizitäts-Aktiengesellschaft, vormals SCHUC- KERT & Co. te Nürnberg.

In 1895 verscheen in „*De Militaire Spectator*” een opstel van de hand van den Heer F. C. DUFOUR, Ingenieur, een overzicht gevende over het destijds verschenen en zoo belangrijke boek van CARL EXLER.

O. a. werd daarin het een en ander medegedeeld over verlichtingswagens, waarvan in den beginne de practische toepassing stuitte op het te groote gewicht, dat volgens den Heer EXLER niet meer mocht bedragen dan 2700 KG., terwijl dit volgens den schrijver voor ons terrein verminderd moest worden tot 2500 KG. Door de meerdere volmaaktheid der petroleum- en benzinemotoren werd het mogelijk verlichtingswagens te bouwen, die aan redelijke eischen voldeden.

Door de welwillendheid der Elektrizitäts-Aktiengesellschaft, vormals SCHUCKERT & Co. te Nürnberg, werd de Heer DUFOUR in de gelegenheid gesteld een beschrijving met teekening en afbeeldingen te geven van een dergelijken nieuwen wagen. Deze woog bij volle belasting 3000 KG., welk gewicht door een tweeden wagen er aan te haken, waarop het koelvat geplaatst was, tot 2300 KG. teruggebracht werd.

De firma te Nürnberg heeft sedert niet stilgezeten, doch steeds getracht de goede oplossing van het vraagstuk nabij te komen, namelijk om bij het gebruik van steeds lichter materiaal het vermogen gelijktijdig op te voeren. Als resultaat van hare werken is zij er dan ook in geslaagd een nieuw type van een verlichtingswagen aan te bieden met een speciaal voor dat doel geconstrueerden DAIMLER petroleummotor van 12 paardenkrachten.

Naar aanleiding hiervan ontvingen wij van de Haarlemsche Machinefabriek, voorheen Gebr. FIGEE, vertegenwoordigster der bovengenoemde Maatschappij, een brochure, behelzende een uitvoerige beschrijving met teekeningen en afbeeldingen over gemelden verlichtingswagen.

Wij kunnen opmerken, dat deze nieuwe wagen een gewicht heeft van 2500 KG., wanneer alle reservoirs gevuld zijn. Deze reservoirs hebben een inhoud van 40 Liter water en 80 Liter petroleum, hetgeen voldoende is voor een bedrijf van 6 uur.

BOEKBEORDEELING.

De toestand der Nederlandsche Cavalerie. *Haarlem*, 1899. De
ERVEN LOOSJES.

De toestand der Nederlandsche cavalerie!

Wat een veelbelovend opschrift!

Wat al illusiën wekte de titel, toen wij dezen in de lijst der ter aankondiging ontvangen boekwerken van de voorlaatste aflevering van „Spectator” afgedrukt zagen!

Den bescheiden omvang van deze pennevrucht in aanmerking genomen, was onze teleurstelling dan ook niet gering, toen de redactie, het ternauwernood vijftien bladzijden druks tellende brochuretje aan ons toezond met het verzoek het wel in de kolommen van haar Tijdschrift te willen bespreken.

De toestand der Nederlandsche cavalerie in nog geen vel druks beschreven, geloove 't wie wil!, was onze eerste gedachte. Toch was dit oordeel wel wat voorbarig. Want, moge 't ook al waar zijn, dat titel en inhoud geenszins overeenstemmen en wij diensvolgens den schrijver in overweging geven voortaan bij den doop van zijn papieren kinderen wat meer zorg aan de keuze van hun naam te besteden, alsook om ze wat keuriger in de plunje te steken, — stijl en taal laten namelijk enorm veel te wenschen over —, niet minder waar is het, dat de schrijver een der belangrijkste zaken, waarop bij de hervorming van onze ruitery zal dienen te worden gelet, ter sprake heeft gebracht.

De zaak is ernstig genoeg, want het heeft er veel van of ons wapen op het punt is geheel te verlopen. Maandelijks daalt het aantal vrijwilligers bij de cavalerie doordien velen, na afloop van hun vrijwillig verband, den dienst verlaten, terwijl hunne plaats niet of slechts voor een klein getal door nieuwelingen wordt ingenomen.

De lust tot vrijwillige dienstneming bij de cavalerie is ontzaglijk verminderd, want dat dit niet in algemeenen zin mag worden gezegd, bewijst de toevloed van vrijwilligers bij het korps mariniers.

Behalve het constateeren van het feit, dat de cavalerie in presente sterkte der minderen steeds achteruit gaat en ons wapen om zoo te zeggen met handpaarden, handsabels, handkarabijnen en wat niet al meer aan de hand bij mobilisatie naar de grenzen zal moeten gaan en diensgevolge de handen zoo vol zal hebben, dat zij geen tijd en gelegenheid zal kunnen vinden om naar den vijand om te zien, geeft de schrij-

ver gelukkig ook eenige middelen aan de hand om in dien toestand verbetering aan te brengen.

Resumeerende toch, komt hij tot de slotsom, dat de eenige middelen om de voltalligheid aan vrijwilligers bij de Nederlandsche cavalerie te bereiken naar zijne meening zijn:

- 1°. Vermeerdering van handgeld.
- 2°. Verkorting van den tijd, waarvoor men zich verbindt.
- 3°. Een pensioenwet, welke den man, die vrijwillig dienst neemt, een waarborg moet geven dat hem, wanneer hij door ziekte, ongeval of versletenheid niet door eigen schuld den dienst moet verlaten, een voldoende pensioen worde uitgekeerd.

Met den schrijver zijn wij het eens, dat dit werkelijk uitstekende middelen mogen worden genoemd, die waard zijn beproefd te worden. Edoch wij gelooven dat daarmede niet alles is gezegd.

Zoolang er geen wet zal zijn, die, evenals in Duitschland en Frankrijk, aan de vrijwilligers van welken graad ook, die zonder noemenswaardige straf den Staat eerlijk en trouw gedurende een bepaalden tijd hebben gediend, een toekomst in een andere staatsbetrekking verschaft, zoolang zal de vrijwillige dienstneming naar onze bescheiden meening niet in die mate verbeteren, dat de cavalerie daarmede volkomen gebaat mag worden geacht.

Want — en ook dit geven wij weer als onze zeer bescheiden meening — nadat het thans aan de organisatie ontbrekende aantal vrijwilligers zal zijn ingewonnen, mag men er werkelijk wel eens aan gaan denken, om de sterkte der eskadrons op eene zoodanige hoogte te brengen, dat wij, tegenover welk vijandelijk eskadron optredende, door onze zooveel geringere getalsterkte niet reeds dadelijk de kwade kansen aan onze zijde hebben.

Aan officieren, onderofficieren en korporaals ontbreekt het ons niet, maar aan huzaren moeten wij per eskadron een dertigtal beredenen meer hebben, wat voor vijftien eskadrons overeenkomt met circa 450 man en ruim 750 paarden. Dat het aantal paarden zooveel grooter door ons wordt genomen, ligt daaraan dat als wij te velde gaan er bij elk regiment nu reeds een honderdtal ontbreken, die wel is waar door het bij de veldeskadrons in dienst stellen van jonge, nog niet geheel afgerichte paarden voor een deel kunnen worden aangevuld, doch slechts tijdelijk, daar deze weldra door de vermoeienissen en ontberingen, waartegen zij niet opgewassen zijn, wederom zullen uitvallen.

Wij roerden de organieke sterkte der cavalerie slechts terloops aan om den schrijver van de besproken brochure aan te sporen zijne krachten ook aan deze materie te wijden, en wanneer hij dat onderwerp zal hebben behandeld, dan komt de beurt wellicht aan de reglementen, die tot op de helft van hun volume teruggebracht kunnen worden, althans wanneer de buitenlandsche cavaleriën het bij het rechte eind hebben. Die daar meer van wil weten bestudeere eens het leerboek der tactiek, aan de Koninklijke Militaire Academie in gebruik.

Daarna zouden de oefeningen een beurt kunnen krijgen en vervolgens de aandacht worden gewijd aan....., doch waar zouden wij eindigen.

Wellicht vraagt deze of gene waarom wij zelf de pen dan niet oppvatten om onze zienswijze over al deze cavalerie-aangelegenheden wereldkundig te maken en aan te geven wat wij van de toekomst voor de Nederlandsche ruitery verwachten.

Behalve weinig lust en geringe bedrevenheid tot het voeren van de pen, is de reden voor ons stelsel van non-interventie eenvoudig deze: Jaarlijks worden stroomen inkt verbruikt en daarmee vierkante kilometers papier beklad, zonder dat zulks ons iets heeft gebracht. En wat zouden dan mijne zwakke krachten vermogen tegen de veelhoofdige Medusa, die zich stelselmatig tegen elke waarachtige verbetering blijft verzetten.

Wij — en nu niet alleen de cavalerie — hollen immers naar den afgrond!

Wat ons nood doet is *een man, die het weet; een man, die het kan; een man, die het wil*; een man dus, die door deze drie eigenschappen eene vruchtbare werkzaamheid en een opgewekt leven in ons wapen zal weten te brengen en wien men uit kracht van zijne persoonlijkheid ook de middelen niet zal weigeren, omdat hij zal weten te overtuigen dat het anders niet gaat. Dat kan nog lang duren, althans aan ons heeft die man zich nog niet doen kennen.

Deze is onze innige overtuiging en zoolang die man niet gevonden zal zijn is er van schrijven niets te verwachten.

De brochure-schrijver kan het evenwel beproeven, als hij er lust toe gevoelt. Wij blijven ons liever bezig houden met de practijk van ons wapen, om, als het oogenblik van handelend optreden gekomen is, „ein ganzer Mann” te kunnen zijn.

Wij hanteeren althans voorloopig liever de sabel dan de pen en vragen der Redactie van *De Militaire Spectator* dus beleefd ons, als 't kan, voorloopig althans van „schriftstellerische Arbeit” te verschoonen, hoezeer de vereerende uitnoodiging en de goede bedoelingen ook door ons op prijs worden gesteld. * *

ROBERT FRUIN's Verspreide geschriften, met aantekeningen, toevoegsels en verbeteringen uit des schrijvers nalatenschap, uitgegeven door Dr. P. J. BLOK, Dr. P. L. MULLER en Mr. S. MULLER Fz. 's-Gravenhage, MARTINUS NYHOFF, 1899.

De verspreide geschriften van FRUIN — en de bij het prospectus gevoegde lijst vermeldt over de 200 artikelen! — tot één geheel verzameld, zoodat men niet meer behoeft te snuffelen in oude jaargangen van den Gids of andere tijdschriften, welke men bovendien lang niet overal compleet vindt, ziehier een uitgave, waarvan men gerust kan zeggen, dat zij met vreugde begroet is, door een ieder, die onze vaderlandsche geschiedenis liefheeft.

Het is zoo goed gezien van al deze stukken eene verzameling te geven; FRUIN was zeer bekend, o, zeker, maar toch altijd nog in te engen kring.

Ja, de „10 jaren” kent menigeen wel, maar hoeveel niet-geschiedvorschers hebben „het voorspel van den 80-jarigen oorlog” gelezen in den Gids van 1859 en '60, of „de Gorcumsche martelaren” in hetzelfde tijdschrift van '65, kortom de tientallen van hoogst belangrijke artikelen van 20 à 30 jaren geleden?

Zeker niet velen en toch, bij wien kan men beter terecht dan bij FRUIN, als men eens eene nauwkeurige detailstudie wil maken over het een of ander onderwerp? Geen geschiedschrijver is, ik zou bijna zeggen, zóo verlokkelijk; na de lezing van eenige, ja van een enkel artikel reeds, is men gevangen, meer en meer wordt men medegesleept door dien aangename, helderen stijl, die ontzettende nauwkeurigheid en die, in de meeste gevallen tot dusverre bijna ongekende onpartijdigheid, totdat men ten slotte niet rust, voordat men alles gelezen heeft. En zoo gaat het niet alleen met bepaalde geschiedvorschers; neen, menschen, die om de uitspanning zoo'n artikel eens inkijken, „omdat zij dat altijd zoo'n mooi tijdvak vonden”, ziet men het lezen en herlezen en eindelijk grijpen naar papier en potlood, om ten minste iets van het stuk te kunnen bewaren.

Bovendien, voor het bestudeeren dier details, komt men meermalen tot het inzicht, dat het geheele tijdvak nog eens overgelezen moet worden; FRUIN'S artikelen zijn dus niet alleen zeer bevorderlijk voor de kennis van bijzonderheden, maar zij komen wel degelijk ook ten goede aan de algemeene geschiedenis-wetenschap!

De onlangs verschenen eerste aflevering ziet er, wat men noemt, smakelijk uit; dit wat papier en druk betreft. Zij bevat drie artikelen, waarvan het laatste vervolgd zal worden in de tweede aflevering.

Het eerste artikel behandelt „Het Karakter van het Nederlandsche volk” — in 1871 verschenen in de „Algemeene Statistiek van Nederland” met medewerking van Professor D. VISSERING — en is verdeeld in 4 hoofdstukken: de oorsprong van het Nederlandsche volk; de volkstaal; hoofdtrekken van het volkskarakter; het verband tusschen volkskarakter en sociale toestanden.

Zonder bepaald erg diep te gaan, is het een zeer leerzaam artikel, dat zich, vooral door de onderverdeeling, gemakkelijk laat lezen en, hoewel meer behorende tot de uitspannings-lectuur, toch onze kennis vermeerdert.

Eén zinsnede wil ik vermelden; het is die voorkomende op de blzn. 14 en 15, waar de Schrijver opmerkt: „En ook heden nog, hoeveel er ook veranderd zij, welke Staten er ook groot geworden zijn tegenover onze kleinheid, neemt het Nederlandsche volk een eigene plaats in onder de volken van Europa: eene zelfstandigheid, die ook door den vreemdeling erkend wordt, die zeker, in het ergste geval, voor verpletterende overmacht tijdelijk zou kunnen moeten bukken, maar op den duur niet te vernietigen is. En ook nu nog voert het kleine Nederland heerschappij

over onmetelijk gebied aan gene zijde van den Oceaan, wel is waar — het moet er bijgevoegd worden — ook nu nog te veel als koopman”.

Let wel, dit is een uitspraak van 28 jaren geleden; ook nu is het nog waar, maar als vanzelf rijst de vraag: zal dit nog lang zóó blijven? Laten wij daartoe onze beste krachten inspannen en bedenken, met het jaar 1672 voor oogen, dat die „eigene plaats onder de volken van Europa” en die „zelfstandigheid, ook door den vreemdeling erkend”, alleen *dan* niet te vernietigen zijn, indien zij verdedigd worden, *niet* door eene talrijke volksmassa, maar door een goed gedisciplineerd leger!

Het volgende artikel is van het jaar 1865, getiteld:

„De drie tijdvakken der Nederlandsche geschiedenis”, waarin wordt aangetoond, dat „onze geschiedenis zich verdeelt in drie perioden, die door diepe kloven van elkander zijn gescheiden, en ieder een geheel op zichzelf vormen”. Deze perioden zijn: 1^e. het z. g. landsheerlijk bewind, 2^e. de Republiek na de afzwering van Philips van Spanje, en 3^e. het tijdperk na de Fransche revolutie.

Zelfs als de Schrijver het persoonlijk niet gezegd had, zou men onmiddellijk eene afwijking van zijne gewone methode van geschiedschrijven hebben bespeurd; het zijn „grootte trekken”, geen details.

Ten slotte „Een Hollandsche stad in de middeleeuwen”, van het jaar 1873, hetwelk eene bespreking is van het werk van Dr. H. G. HAMAKER, „De Middeleeuwsche Keurboeken van de stad Leiden”.

Waarom deze studie zoo bijzonder interressant is? Wel, ik kan niet beter doen, dan in het kort, FRUIN zelf te citeeren.

— De hedendaagsche maatschappij is geboren en opgegroeid in de middeleeuwsche steden in tegenstelling en in strijd met het leenstelsel, heerschende op het land; hier handel en beweging, dáár landbouw en stilstand; hier zelfregeering, dáár onderdanigheid. De steden overwonnen, zij het ook na eeuwen, en men moet nu wel met belangstelling terugzien naar die oefenschool, waarin ons voorgeslacht zich heeft toegerust tot de taak van heden.

Eén enkel voorbeeld nu zoo nauwkeurig mogelijk te beschouwen is het beste middel om tot een juist denkbeeld van het geheel te geraken en daarom moet het middeleeuwsche stadsleven bij voorkeur in een enkele stad, als in een toonbeeld worden gadegeslagen. Het toeval nu wil, dat juist omtrent Leiden meer gegevens bestaan dan omtrent de meeste andere; weinige gemeente-archieven zijn zoo rijk aan oorkonden van allerlei aard als dat van Leiden, geen is rijker aan keurboeken, welke, zonder eenige gaping van het einde der 14^e eeuw tot ons zijn gekomen. —

Het is genoeg, geloof ik; verdere aanbeveling zou overbodig zijn.

Men zegt wel eens, dit of dat „spreekt als een boek;” moge het altijd zóó spreken, als dit werk voor zichzelf!

F. B. v. B.

Cavalerie tegen den Inlandschen vijand, door Jhr. L. D. C. DE LANNOY, Ritmeester van het Ned.-Ind. Leger. *Batavia*, H. M. VAN DORP & Co. 1899.

Dit boek, dat zooals de titel aanduidt, den werkring der cavalerie behandelt tegen den Inlandschen vijand en dus in de eerste plaats geschreven is voor officieren van het Ned.-Ind. Leger, levert zoovele echt cavaleristische wenken en is zoo geheel doortrokken van den echten ruitergeest, dat eene nadere bespreking in dit Tijdschrift — ook voor officieren van het Nederlandsche Leger — alleszins gewettigd schijnt.

De omstandigheid, dat het werk geschreven is door iemand van de practijk, door iemand, die — wij behoeven het niet in herinnering te brengen — op het gevechtveld zijne sporen „dubbel en dwars” heeft verdiend, kan niet anders dan de waarde der theoretische beschouwingen verhoogen, omdat deze de uiting zijn van het in de werkelijkheid door-gemaakte, van hetgeen reeds aan de doelmatigheid en de uitkomst is getoetst, of, beter gezegd er wel een gevolg van zal zijn.

Allereerst een paar aanhalingen niet speciaal voor den cavalerist. De Schrijver verhaalt, dat de commandant der verkennende cavalerie tegen Kota Toeankoe, na afloop der verkenning, zich op een der vleugels van de eigen partij terugtrok om van daar uit verder te blijven observeeren. Hij bemerkte, dat het artillerievuur te ver viel en dus zonder eenige uitwerking over de vijandelijke versterking heen ging. De commandant der cavalerie zond daarvan natuurlijk bericht aan den artilleriecommandant, die — het spreekt vanzelf — aan den wenk gevolg gaf. Verder zegt dan de Schrijver: „Hoe men den commandant van de voor Kota Toeankoe verkennende cavalerie er een verwijt van kon maken — „dat hij zich met de uitwerking van het artillerievuur inliet” — is ons een onoplosbaar raadsel. Zou men dan gewenscht hebben, dat de cavaleriecommandant, die zag dat de granaten te ver vielen en totaal geen uitwerking hadden, hierover gezwegen had? Begrijpe, wie het begrijpen kan”.

Nog een dergelijk „staaltje”, ook tegen Kota Toeankoe. Na de excursie werd den commandant der verkennende cavalerie verweten, dat hij de grenzen zijner competentie overschreden had door te melden: „dat de versterking in front moest worden aangevallen, daar zij aan een dichten boschrand en aan de lagune was aangeleund”.

Wij zijn het geheel met den geachten Schrijver eens. Beide verwijten waren onlogisch en — onbillijk. De verkennende cavalerie vormt het oog van den bevelhebber, en zou het dan logisch zijn, dat het oog keek zonder te zien, of liever zag, zonder het geziene tot bewustzijn te doen komen? *Alle* bijzonderheden, — buiten en behalve de eigenlijke opdracht —, die invloed kunnen oefenen of van belang kunnen zijn om den commandant van het geheel een juist oordeel te helpen vormen van den werkelijken toestand, moeten natuurlijk worden gemeld. En

niet alleen aan den bevelhebber! Het bericht aan de artillerie „dat zij niets raakte” was zeer zeker van pas.

Indien één der patrouillecommandanten der Pruisische cavalerie op het gevechtveld van Mars-la-Tour er aan gedacht had om te melden, dat de weiden om Mars-la-Tour waren gescheiden door tal van ijzerdraadhekken, die later een groote belemmering voor den aanval der 38e Brigade bleken te vormen, dan zou deze Brigade misschien niet in die richting zijn aangezet, en zou dus waarschijnlijk het 57^e Regiment niet zulke zware verliezen hebben geleden, tijdens het kappen der natuurlijke ijzerdraadversperringen, onder een moorddadig vuur. Wij gelooven niet, dat de Generaal VON SCHWARZKOPPEN een bericht „dat de aanval in front wegens ijzerdraadversperringen niet mogelijk was” slecht zou hebben opgenomen, integendeel!

„De commandant der verkennende cavalerie moet in het oog houden, dat het oneindig beter is één goed bericht desnoods na verloop van een half uur te verzenden, dan een aantal onvolledige, elkaar snel opvolgende kleine berichten; de verkenning toch moet *bedaard en zonder overijling* plaats hebben”.

Deze wenk kunnen wij ook ter harte nemen. Bij onze manoeuvres zit er bijna altijd iets „gejaagds” in de verkenning, een gevolg er van, dat bijna altijd de verkennende cavalerie — zij het een eskadron of meer, of eene patrouille — op „gejaagde” wijze wordt uitgezonden. In den regel heeft de commandant niet den tijd om zijne maatregelen en inzichten aan de ondercommandanten mede te deelen. Velen vinden, dat het „vlot staat” als de cavalerie dadelijk wegdraaft. In schijn is dit ook wel het geval, maar „haastige spoed is zelden goed”. En zoo'n „opgejaagde” cavaleriecommandant zal dan ook zeer verstandig doen, om achter de eerste gezichtsdekking (van de eigen partij nl.) halt te houden, *kalm* de opdracht voor zooveel noodig mede te deelen en daarna, als iedereen (die het weten moet natuurlijk) de inzichten goed heeft begrepen en behoorlijk is georiënteerd, vlot voorwaarts te gaan. Beter is het natuurlijk als voor een en ander de noodige tijd bij ontvangst van het bevel wordt gegund. Dát is de werkelijke vlotheid, terwijl het andere meer is eene vertooning „pour la galerie”.

In een viertal hoofdstukken behandelt de Schrijver zeer uitvoerig de wijze van optreden der onderscheidene patrouilles onder verschillende omstandigheden, een en ander natuurlijk tegenover den Inlandschen vijand. Nagenoeg alles is ook op onze patrouilles van toepassing, nl. met uitbreiding der afstanden en tusschenruimten. Zeer duidelijk wordt — vooral met het oog op jonge officieren — het spronggewijze verplaatsen van de patrouilles behandeld, zoodat „elles éclairent la marche *en voltigeant* autour de la colonne, qu'elles précèdent (Revue de Cavalerie)”. „Wordt de grootst mogelijke stilte in acht genomen, wordt opmerkzaam uitgekeken en aandachtig geluisterd, dan zal het iedereen

duidelijk zijn, dat voor den cavalerist *oog* en *oor* de eenige wapens zijn, die de veiligheid der colonne verzekeren”.

Op blz. 64 vinden wij een echt cavaleristischen wenk van zooveel actueel belang, dat wij hem geheel overnemen:

„De dienst van voorhoede-cavalerie is vooral voor de paarden zeer inspannend, daarom — en hier richten wij in het bijzonder het woord tot de jeugdige kameraden van het wapen — spaart de krachten der paarden zooveel maar mogelijk is, bedenkt, dat, na hetgeen gij vandaag van hen gevergd hebt, er morgen weder een dag aanbreekt, die van hen mogelijk nog meer vergt; vermijdt den galop, hij grijpt het meest den adem der paarden aan; laat, waar de toestand zulks maar eenigszins gedooft, de paarden, al is het maar voor enkele minuten, rusten; voedert en drenkt de paarden als gij daartoe den tijd hebt en gij het oogenblik daartoe aangebroken denkt; gaat voor den aanvang van de excursie en verder bij elke rust nauwkeurig na: toestand van hoef en hoefijzer, alsmede dien van zadel en singel; vermijdt het medevoeren van onnoodigen ballast; altemaal waarschuwingen, die — wij hooren het u reeds zeggen — niets nieuws bevatten, doch waaraan dikwijls niet gedacht wordt, om de eenvoudige reden, dat plaats gehad hebbende gebeurtenissen de aandacht op andere wijze in beslag genomen hebben”.

Hoe vaak wordt op manoeuvres b. v. het nazien van harnachement (beslag) vergeten, als men eenmaal in actie is, en hoeveel drukkingen en schavingen hadden door het aanbrenge van tijdige verbeteringen kunnen worden voorkomen!

Met dikke letters lezen wij een eind verder: „Tast bij den veiligheidsdienst flink door, opdat de colonne rustig kan blijven doormarcheeren”.

Natuurlijk! Heeft eenmaal de commandant der voorhoede-cavalerie behoorlijk den tijd gehad om *bedaard* (maar daarom niet langzaam) zijne orders te geven, dan moet *vlot* worden gereden. Dat is dan ook mogelijk, omdat misverstand, verkeerd rijden van patrouilles, enz., tot een minimum worden beperkt.

De Schrijver toont zich ook een groot voorstander er van om de berichten steeds schriftelijk in te zenden (natuurlijk door de commandanten der verkenningspatrouilles; de patrouilles in de onmiddellijke nabijheid — marschveiligheidsdienst — melden mondeling). De practijk toch leert, dat een mondeling bericht bijna altijd verminkt over komt. De meerdere tijd, dien men voor een schriftelijk bericht noodig heeft; weegt ruimschoots op tegen de geringere kans van vergissingen. Bovendien is een schriftelijk bericht een rem, voor het afzenden van te haastige, geagiteerde, meldingen. Moet in buitengewone gevallen mondeling worden gemeld (onmiddellijk dreigend gevaar), dan moet het mondeling bericht door den ordonnans steeds worden herhaald en dit zoowel bij vertrek

als terugkomst. Dit is de eenige maar tevens afdoende wijze om te controleeren of de melding naar behooren is geschied.

In de laatste drie hoofdstukken behandelt de Schrijver: „De aanval en de aanvalsvormen van cavalerie tegenover den Inlandschen vijand”. — „De cavalerie in het bivak tegen den Inlandschen vijand”. — „Het vuurgevecht van afgezeten cavalerie tegenover den Inlandschen vijand”. Ook dit gedeelte behelst tal van goede wenken, maar toch meer speciaal voor den Indischen dienst, zoodat wij er niet verder over zullen uitwijden.

Alhoewel voornamelijk geschreven voor officieren van het Indische Leger, is het boek toch ook voor ons zeer lezenswaard.

* * * * *

Ter aankondiging ontvangen:

Een en ander nopens de op- en inrichting van schietvéreenigingen en schietbanen door W. VAN WANING, President der Koninklijke Vereeniging van Nederlandsche Scherpschutters. Overgedrukt uit „de Scherpschutter”. *Hoorn*, 1899. VERMANDE ZONEN.